

Đuro Blažeka

djuuro.blazeka@ufzg.hr

O NEKIM LEKSIKOGRAFSKIM POSTUPCIMA U IZRADI DIJALEKTALNIH RJEČNIKA NA PRIMJERU RJEČNIKA MURSKOG SREDIŠĆA

Izvorni znanstveni rad

Primljen: 28. 3. 2019.

Prihvaćen: 15. 4. 2019.

UDK: 811.163.42'282.2(497.5 Mursko Središće)

Sažetak

Nakon uvoda u kojem daje temeljne osobine govora Murskog Središća autor u glavnom dijelu rada na temelju iskustava iz cjelokupnog postupka izrade Rječnika Murskog Središća autora Đure Blažeka i Grozdane Rob (Učiteljski fakultet, Zagreb, 2014.) govori o različitim postupcima i dilemama u tijeku toga procesa koji obuhvaća načine prikupljanja građe, reduciranje neprikladne građe prikupljene od strane amatera, naknadno kompletiranje značenja kod polisemantičnih riječi, odabir rečeničnih potvrda, postupanje s inačicama i sinonimima, odabir lingvostilističkih odrednica, način pisanja arhileksema, abecediranje te odabir gramatičkih elemenata rječničkog članka. Posebice je zanimljiv pokušaj uvođenja termina ekspresivne rečenične potvrde koja ne služi samo kao ukras rječničkoj natuknici, već je vrijednost koju treba uvrstiti u rječnik, ništa manja od bilo kojeg drugog leksema ili frazema. Individualna ostvarenja norme u mjesnim govorima često mogu prijeći u status kolektivnog ostvarenja sustava pa ih zato uvijek treba uvrstiti u rječnik.

Ključne riječi

rječnik govora Murskog Središća, međimurski dijalekt, pretvaranje sirove građe u znanstveni rječnik, arhileksem, egzemplifikacije, ekspresivne rečenične potvrde, kolokacijske sveze, frazemi, sinonimi i inačice, gramatički dio rječničkog članka

0. Uvod

Često sam posljednjih dvadesetak godina s dr. Mijom Lončarićem razgovarao o mogućnosti izrade velikog *Međimurskog rječnika* i njegovoj koncepciji.¹ No, s vremenom sam shvatio da bi izrada jednog takvog rječnika kao cjeline, i to na ozbiljnoj znanstvenoj razini, bila za pojedinca izuzetno teška i nesvrhovita, ako ne i nemoguća, ne samo zbog velike fonološke i morfološke raznovrsnosti međimurskog dijalekta, nego i leksičke.

Da bi se međimurski dijalekt leksički obuhvatio u ozbiljnijoj mjeri, trebalo bi napraviti najmanje 7 rječnika različitih mjesnih govora: Kotoribe (ili Donje Dubrave), Preloga, Murskog Središća, Podturna, Nedelišća, Štrigove i Pomurja u Republici Mađarskoj. Još prije desetak godina to je izgledalo nestvarno, no kako stvari stoje, možda se to i ostvari. Prije 6 godina izašao je *Rječnik pomurskih Hrvata* (Blažeka, Nyomárkaj, Rác 2009), a prošle godine *Rječnik Murskog Središća* (Blažeka, Rob 2014), prvi rječnik jednog mjesnoga govora međimurskog dijalekta unutar granica Republike Hrvatske. Nastao je na temelju višegodišnje suradnje s gospođom Grozdanom Rob (diplomiranom ekonomisticom iz Murskog Središća) koja je godinama marljivo skupljala građu na amaterski način i ne sluteći da bi ona jednog dana mogla biti objavljena u ozbiljnom znanstvenom obliku. S ova dva rječnika priča o *Međimurskom rječniku* ne završava jer je pred samim završetkom i *Rječnik Preloga*, mojeg rodnog mjesta, s oko 30 000 natuknica, a i u ostalim nabrojanim punktovima postoje realni izgledi za takvo što.² Vrlo je ohrabrujuća činjenica da postoje takvi plemeniti ljudi koji toliko vole svoj zavičaj da su spremni utrošiti godine rada na bilježenje leksika, i to iz čiste ljubavi, bez ikakve motivacije za stjecanjem materijalne dobiti ili profesionalno napredovanje. Pohvalno je to što su shvatili da je zapisivanje leksika jedini istinski način očuvanja prustovskog “izgubljenog vremena” u kojem se živjelo na starinski način (predinformatičko doba koje završava 90-ih, slučajno ili ne, raspadom Jugoslavije i nastankom samostalne Hrvatske). Oni u punom smislu oživotvoruju Humboldtovo geslo da je “Jezik prava domovina.”

¹ O nekim prijedlozima rješenja pisao sam u Blažeka 2006, 2008, 2011 i 2013.

² U suradnji s dr. sc. Ines Virč izrađujem rječnik govora Nedelišća, a u suradnji s gospodinom Danijelom Jutrešom rječnik Podturna. Srednjoškolska profesorica Kristina Pleh skupila je poveći broj riječi iz Donje Dubrave i prepustila mi ih na obradu. Prije mjesec dana upoznao sam gospođu Anicu Jauk, kotoripsku učiteljicu koja je skupila vrlo veliku i kvalitetnu građu i spremna je, u suradnji sa mnom, na izradu znanstvenog rječnika. Anita Škvorc i Marina Tuksar, profesorice iz Osnovne škole Štrigova, izrađuju rječnik Štrigove. Tu je i poveća građa koju su posljednjih petnaestak godina skupili moji studenti na Učiteljskom fakultetu i koja će poslužiti kao dragocjena dopuna već spomenutim građama.

1. Govor Murskog Središća kao tipičan govor svetomartinske skupine gornjeg poddijalekta međimurskog dijalekta

U opsegu potrebnom za istraživanje cijelog međimurskog dijalekta govor Murskog Središća istražio sam za potrebe svoje doktorske disertacije (Blažeka 2004) i kasnije monografije o međimurskom dijalektu (Blažeka 2008). Govor Murskog Središća spada u gornji poddijalekt međimurskog dijalekta (i to u svetomartinsku skupinu³) za koji su karakteristični odnosi $\check{e} \neq \text{ə}$ (*m'ěsec - d'ěska*) i $\underset{.}{l} \neq \text{ɔ}$ (*v'uk - r'ɔyka*). U srednjem poddijalektu su ti odnosi $\check{e} = \text{ə}$ (*m'ěsec - d'ěska*) $\underset{.}{l} \neq \text{ɔ}$ (*v'uk - r'ɔka*), a u donjem $\check{e} = \text{ə}$ (*m'ěsec - d'ěska*) $\underset{.}{l} = \text{ɔ}$ (*v'ok - r'ɔka*). Izjednačenost poluglasa *s* e i $\underset{.}{e}$ u naglašenoj poziciji jedna je od strukturalno najvažnijih osobina gornjeg poddijalekta i po kojem se razlikuje od najvećeg dijela ostale kajkavštine. Izuzetci od te izjednačenosti nalaze se u riječima koje su pod utjecajem nazala, npr. *s'ějati* 'sanjati', *m'ěknuti se* 'maknuti se', *m'ěje* 'manje' (adv.), *t'ěknuti* 'taknuti', *t'enkj* 'tanak', *d'en* 'dan' (fak. uz *d'ejn*), *sn'ěha*. Poveći je broj i primjera gdje je od iskonskih dugih \bar{o} nastalo otvoreno ɔ , npr. *d'ojdem* (prez.), *gn'oj* (jd. N) (v. 1.2.3.). Takvih prijelaza staroga *o* u ɔ nema u drugim dijelovima Međimurja. Tamo ɔ nastaje samo od dugog \bar{a} , npr. *st'ori*, *gl'ova*, *tr'ova*. Tendencija 'otvorenosti' samoglasnika i inače je mnogo veća u Murskom Središću (i cijeloj svetomartinskoj skupini) od ostalog dijela Međimurja. U odnosu na srednji i donji poddijalekt mnogo je veći broj krajnje otvorenih ' $\underset{.}{e}$ ' na mjestu starog *e* i prednjeg nazala u odnosu na iste riječi u donjem i srednjem poddijalektu gdje se nalazi nešto manje otvoreno *e* ili čak srednje i otvoreno, npr. *m'ěhkj / m'ěfkj* 'mek', *dun'ěsem / dun'ese* (prez. 1. l. jd.), *dut'ěknem / dut'eknem* (prez. 1.1.jd.), *n'ěsem / n'ese* (prez. 1.1.jd.), *b'ětva / b'etva* 'deblja stabljika', *fč'ěhnuti / fč'ehnuti* 'udariti', *v'ěč / v'etč* (na prvom mjestu primjer je iz Murskog Središća, a na drugom iz Preloga).

U samoglasničkom inventaru u naglašenoj poziciji nalazi se čak 12 jedinica, od kojih su 4 diftonga (*qu, ou, ej, ij*). Diftong '*qu*' uvijek se može realizirati i kao diftong u kojem je na prvom mjestu *a* umjesto ɔ : [*k'quza*] / [*k'auza*]. Najvjerojatnije se taj diftong najprije pojavljivao na mjestu starog stražnjeg nazala, a onda se analogijom proširio i na sve reflekse dugog *o*. Zanimljivo da tendencija reflektiranja praslavenskoga stražnjeg nosnoga samoglasnika kao *a* ili prema *a* postoji još u nekim rubnim govorima prema slovenskom jeziku. Lončarić je pri istraživanju govora Huma na Sutli, hrvatskoga kajkavskoga govora gornjosutlanskoga dijalekta, godine 1984. u nekih

³ Govor Svetog Martina istraživao je još potkraj 19. st. slovenski lingvist Vatroslav Oblak i to je prvi istraživani međimurski govor (Oblak 1896). Kritički osvrt na rezultate tog istraživanja dao sam u Blažeka 2003. Začudno je što u svojem istraživanju Oblak nije zabilježio brojne diftonge koji danas postoje u cijeloj svetomartinskoj skupini. Postavlja se pitanje je li do vrlo izražene diftongizacije došlo u tijeku 20. st.

⁴ Dijalektalna građa u ovom radu pisana je uglavnom kosim slovima, no dosljednost se zbog objektivnih razloga narušava kad se prenose natuknice iz *Rječnika Murskog Središća*.

govornika u nekim položajima pronašao vokal s posebnom fonološkom vrijednošću. Do konačne se spoznaje čekalo dvadeset godina, tj. sve dok Anita Celinić nije detaljno istražila taj govor (Celinić 2005, 2006, 2011). Također, ranije je već bilo poznato da u nekim hrvatskim govorima u Istri koji su u dodiru sa slovenskim govorima postoji refleks staroga **o* kao *a*. Tako je u cijeloj južnoj Bužeštini (tzv. bužetska kajkavština), npr. *ga %ba* 'guba', *rua %ka*. Prema Hrasti "ta pojava potječe iz vremena kada je stražnji nazalni vokal imao otvoren izgovor, što potvrđuju toponimi Sativanac, Satlovreč, potvrđeni u XV. stoljeću, a pripadaju području žminjsko-pazinske čakavštine". (Šimunović 1970). U tim govorima stražnji nazal dao je *a* i u glagolskim morfemima⁵, npr. *poginat*, *po !knat*, *takna !t*, *makna !t*, *zdinat* (< *dvigno tti*), *klekna !t*, *uve !nat*, *pusahna !t*, *purinat*, *stišnat*, dok je u govorima u kojima je stražnji nazal dao *o* u tom obliku uglavnom *i* (Hraste, 1960). Refleks *a* stražnjega nazala u nekim se govorima bužetskoga kraja diftongizirao (*"a*, *ua*), kao što se diftongiziralo svako primarno *a*, npr. *gl^ua !va*, *vr^ua !ta*, *m^ua !li* (Draguč), *vraa !ta*, *vraa !t* (Črnica), *voa !s*, *gloa !va* (Pračana), *junoa !k*, *dvoa !* (Račko Polje).

U nenaglašenoj poziciji 5 je jedinica (u donjem i srednjem poddijalektu 4), a karakterističan je (za cijeli gornji poddijalekt) samoglasnik *o* koje se javlja samo kao nastavak za prid. rad. m.r. jd. Za govore svetomartinske skupine također je karakterističan fakultativan sinkretizam DLI mn. na *-aj* u svim imeničkim deklinacijama (osim I-deklinacije) i pridjevsko-zamjениčkoj deklinaciji. U suglasničkom inventaru nema ni *l* ni *ň*. Dosta je zajedničkog leksika s prekomurskim govorima koji se ne pojavljuje ni u kojem drugom dijelu međimurskog dijalekta. (usp. Novak 1996)

2. Metodologija izrade rječnika

2.1. Prikupljanje leksika

U literaturi se obično spominju dva načina prikupljanja leksika za dijalektalne rječnike: 1) "dirigirano terensko istraživanje na temelju upitnika" i 2) "slobodno istraživanje leksika" (Šojat 1985: 342-343).

Prvi je način pogodan za istraživanje fonologije, morfologije i utvrđivanje rasprostranjenosti pojedinih, već poznatih, leksema za različite jezične atlase i vrlo su mali izgledi za pronalaženje većeg broja arhaičnijih leksema i najrazličitijih semantičkih pomaka već poznatih leksema, a posebice ne za najrazličitije ekspresivne mogućnosti korištenja leksika. Navest ću 2 primjera iz građe za Rječnik Preloga: a) Npr. razlika je upotrebi inačica *bygat 'oš* / *bug'otuš*. Inačica s naglaskom na posljednjem slogu mnogo se češće upotrebljava za bogate ljude u današnjem smislu ('koji ima obilje materijalnih

⁵ Glagolski sufiks *na* zabilježen je i u Prigorju, npr. *dYgnati*, *vikna št*, *trena št*. (Rožić 1893: 68-136)

dobara'): *Puļiṭiĉ'ari sū s'i buġat'ošj. P'unu t'oga 'uspeju pykr'astj. 'Svi su političari bogati. Mnogo toga uspiju pokrasti.'*; *D'obru se 'oženil i p'ostal buġat'oš. 'Dobro se oženio i postao bogat.'* Inačica s naglaskom na drugom slogu mnogo se češće upotrebljava u značenju 'poljoprivrednik s puno zemlje': *Buġ'oṭuši sū p'rvj p'očelj špr'icatj z'əmļe 'Bogataši su prvi počeli prskati oranice (protiv korova)'; Buġ'oṭuši sū se b'oļe m'očij k'ak šir'otjha. N'igd'or sū n'e m'eļj p'očjinka. 'Bogataši su se više mučili od sirotinje. Nikada nisu imali počinka.'* b) Ako je umjesto enklitike puni oblik zamjenice, naglasak se prenosi na prijedlog samo u afektivnim rečenicama, npr. *za t'ebe / z'a tebe: R'ekla sam mu za t'ebe. 'Rekla sam mu o tebi.'* || *Z'a tebe se m'očim, a t'i si t'ak n'ezahvalen! 'Za tebe se mučim, a ti si tako nezahvalan!'; ūd n'ęga || 'od n'ęga: ūd n'ęga sam t'o č'ula. 'Od njega sam to čula.'* || *'Od nęga n'aš n'ikaj d'objl!*

'Od njega nećeš ništa dobiti.'

Kako sada imam uvid u leksičku građu iz cijelog međimurskog dijalekta (i brojnih susjednih govora), našao sam vrlo velik broj potpuno neočekivanih "lažnih prijatelja", čak i između i vrlo srodnih i teritorijalno bliskih mjesnih govora⁶. Također je nerealno očekivati da bi na takvom prikupljanju leksika ispitanik spomenuo sve sinonime za neku realiju ili sve inačice nekog leksema, a kojih u svakom mjesnom govoru ima mnogo jer je riječ o jeziku koji nije prošao postupak standardizacije.

Drugi način, "slobodno istraživanje leksika", može provoditi, objektivno, samo znanstvenik kojemu je taj mjesni govor materinski jezik ili jezično nadaren amater. Oboje građu skupljaju kroz jedan dulji period života, a znanstvenici ga obično objave u poznijim godinama.⁷ Temeljni je razlog to

⁶ Metodu istraživanja pseudoanalogonimije između bliski mjesnih govora obradio sam u Blažeka 2013a, a najzanimljivije primjere "lažnih prijatelja" između govora Murskog Središća i Preloga u Blažeka 2013b. Evo nekih primjera (prvi je primjer iz Murskog Središća, a drugi iz Preloga):

b'ouġatj impf. *shušati.* ★ D'eća sū b'ouġala 'oca i m'ater. D'ełala sū s'e k'aj sū ijm ruđ'itelj r'eķlj. ūd m'aluġa sū ijm prjv'oučalj na d'eļu. // **b'ouġatj impf.** *brinuti se o kome.* ★ Š'to vas b'o b'ouġal đuk b'ute st'orj!

kuz'ulec m *velika gnojištarka - vrsta gljive.* ★ Kuz'ulc j sū r'oslj v pešč'ęnuj z'ęmlj. (*Obično je rasla na pješćanoj zemlji.*) // **kuz'ulec m** *prečka na ljestvama.* ★ Ne v'upa njtj na dr'ugj kuz'ulec.

prep'v'ędatj pf. *zabraniti.* ★ Prep'ovjč mj čj v'upaš! J'o v t'ou h'ižu n'avek st'onem. // **prep'v'ędatj impf.** *pripovijedati.* ★ N'e j prep'v'ędatj bedast'oče!

p'uška f *buketić cvijeća koji se nosi na Cvjetnicu u crkvi.* ★ Na Cvetn'icū n'esemū p'uškū na pušv'ečaē, a đuk d'ęmū d'imū, se prekrižjīmū i h'itjīmū jū na kr'of. *Na Cvjetnicu nosimo buketić cvijeća na blagoslov, a kad se vratimo kući, prekrižimo se i bacimo ga na krov.* //

p'uška f *vatreno vojničko ili lovačko oružje.* ★ S p'uškūm ga je str'eļlj.

⁷ *Rječnik bračkih čakavskih govora* (Šimunović 2009.) uzoran je primjer takva rječnika objavljenog u zreloom razdoblju jedne briljantne znanstvene karijere. Inače, prvi hrvatski jezikoslovac koji je napisao rječnik svojega mjesnog govora je Blaž Jurišić (Jurišić 1966, 1973).

što su svjesni da bilježenje leksika nikada nije gotovo i da će uvijek biti nove, i to kvalitetne, građe.⁸ Znanstvenik može vršiti i “slobodno istraživanje leksika” koji nije njegov materinski jezik, no i u najuzornijim rječnicima nastalima na takav način⁹ građa ne može biti toliko opsežna kao u onima čijim je autorima taj mjesni govor materinski jer je teško zamisliti da strana osoba često nazočuje najrazličitijim životnim situacijama u kojima je jedino moguće da se pojavi određena ekspresivna upotreba leksika ili da uspije ispitanika navesti da ih kaže. Ilustrirat ću to pomoću 2 primjera iz mojeg skupljanja građe iz govora Preloga. Iz slušanja spontane komunikacije izvornih govornika uočio sam da se za N množine imenice *dr'ek* “izmet” upotrebljavaju 2 množinska oblika: jedan u srednjem rodu, i to sa srednjim *e* (*dr'eka*), a drugi u muškom rodu, i to s otvorenim *e* (*dr'ekī*). Prvi se oblik upotrebljava za nekompaktni, nebrojivi oblik izmeta: *S'ę su tī dr'eka pu c'ipelaj. K'ot sī t'ō h'odil? V t'ēm st'aračkum d'omū su s'ę b'ila dr'eka v z'ahudū.* Drugi oblik upotrebljava se za kompaktni brojivi oblik: *P'unū dr'ekī je b'ilū na gr'untū. K'ujkū p'ot je t'ō išel sr'at črez n'oč?* Ne treba napominjati da bi istraživač koji nije iz toga miljea teško nazočio takvim razgovorima. U Prelogu sam slušanjem spontane komunikacije zabilježio mnogo primjera gdje se iz stilističkih razloga naglasak prebaci na mjesto koje nije očekivano, i to u afektivnijim izrazima. Npr. u svim oblicima pridjeva *s'om*, osim, jasno, u N jd. m.r. neodređenog oblika, fakultativno je moguće prebaciti naglasak na posljednji slog kako bi se pojačao iskaz: *Str'oh me s'omū 'itī pu n'očī* (neutralni iskaz); *Sam'ō me t'iral zd'igati vr'ęče.* (žalost, ljutnja); *D'ęte je s'omū d'omaj.* (neutralni iskaz) // *Sam'ō d'ęte je h'odalu pu p'otū. K'ak su t'ō rud'iteljī duzv'olilī! K'aj da ga je 'altū pu'ozil!* (uzbuđenost, ljutnja, strah).

J. Silić (1997) govori o neizbježnom raskoraku između tri razine apstrakcije sustava (samo funkcionalno stalni elementi), norme (kolektivno ostvarenje sustava) i govorenja (individualno ostvarenje norme). Individualna ostvarenja norme najčešće nisu ništa manje vrijedna za rječnik jer u seoskim mjesnim govorima individualno ostvarenje norme vrlo brzo može prijeći u status kolektivnog ostvarenja sustava. Takva individualna ostvarenja norme može zabilježiti samo izvorni govornik u slušanju spontane komunikacije.

⁸ Popis leksika nikada ne može biti konačan: „Da bi osigurao svoju osnovnu funkciju, pripočavanje starih i novih iskustava pripadnika određene jezične zajednice ne može biti konačan, stoga niti do kraja popisan i opisan.“ Maresić 2007: 71

⁹ Izdvojiti ću 2 rječnika nastala na takav način. Nizozemski dijalektolog H. P. Houtzagers napravio je vrlo kvalitetan rječnik Orleca na otoku Cresu kao dio studije o tom govoru (Houtzagers 1985). Houtzagers donosi samo one egzemplifikacije koje je zabilježio na terenu pa je to razlog zašto se u ovom rječniku nalazi razmjerno mali broj egzemplifikacija s obzirom na količinu natuknica. Uvijek daje prijevodne semantizacije svojih egzemplifikacija. Antun Šojat je u okviru svoje rasprave o turopoljskim govorima (Šojat 1982) objavio popratni rječnik od 2700 natuknica iz govora Mraclina. Otprilike jedna trećina natuknica ima egzemplifikaciju.

Navodim jedan zanimljiv primjer iz skupljanja građe za govor Preloga. *'Agneca* (narodni oblik ženskog imena Agneza) je bila jedna starija dobroćudna žena osebujnijeg ponašanja koje se očitovalo u tome da tko god je počeo razgovor s njom nije ga mogao završiti jer je ona bila u stanju i trčati za sugovornikom. Živjela je u velikom siromaštvu sa sestrom i bratom i nitko od njih nije bio u braku. Susjedi (5-6 kuća na lijevu i desnu stranu) su je zvali *'Agnec* i tu imenicu koristili u muškom rodu (*'Agnec se v'rtel na r'ingišp'ily. 'Agnec se n'č d'ol preg'ositi n'espus'obnim. Duk su mu r'ekli ka bu m'el p'enziju, s'am n'ek pu'p'iše da je n'espus'obna, 'on je kr'ičal: J'o sam sp'osubna!; 'Agnec je hm'rl med hrč'icami. 'Od 'Agneca su g'ospuda kup'uvala s'ira, a k'aj da bi zn'alj k'ak s'e 'ima zm'ošanu!*). Oblik *'Agnec*, upotrebljen u muškom rodu, individualno je ostvarenje norme. Dosta je okrutan jer sugerira gubitak ženstvenosti kod žene koju život nije mazio i koja nije uspjela postići neki ugled među mještanima. Već nešto dalji susjedi su također koristili oblik *'Agnec*, no u ženskom rodu. Udaljeniji mještani zvali su je uobičajenim oblikom: *'Agneca*.

Poseban je sloj vulgarni leksik koji se može čuti samo u posebnim komunikacijskim situacijama. Iz našeg rječnika apostrofirat ću jedan takav primjer, i to u glagolu *nad'iči se* (naknadno je potvrđen - u prvotnoj građi bio je samo egzemplifikacija za prijelazni glagol: *Nad'igni str'ožuka ka pu'avnam d'ške; Nad'igni r'oku! L'eži ti zam'otam.*): *Nad'igo mi se duk sem gl'edo t'oga filma d'e se j'ebeju.*¹⁰

Treba napomenuti i bitnu razliku između skupljanja i zapisivanja građe amatera i znanstvenika koji piše rječnik svojeg mjesnoga govora. Znanstvenikov rječnik će uvijek biti opsežniji i sveobuhvatniji jer će ga on, zbog razumijevanja brojnih lingvističkih zakonitosti, a posebice tvorbe riječi, biti u stanju obogatiti brojnim pretpostavljenim i kasnije potvrđenim leksemima, npr. za već zapisani svršeni glagol tražit će nesvršeni parnjak i obrnuto, za svaki nesvršeni glagol iterativni parnjak i obrnuto, za svaki prijelazni glagol tražit će i povratni i obrnuto... Posebice je velika mogućnost kombiniranja različitih prefikasa na već skupljene glagole, npr. za glagol *gur'eti* znanstvenik će, ako ih i nije zapisao u prvih mah, pretpostaviti i vrlo lako potvrditi postojanje i glagola *pu'gur'eti, nagur'eti, zgur'eti, dugur'eti, pregur'eti*. Ako neki prefiksi imaju inačice, npr. *ras / res, pro / pre*, znanstvenik će dosljedno uvrstiti u rječnik sve glagole i s jednom i s drugom inačicom, npr. *rasp'oritj / resp'oritj, prun'ojtj / pren'ojtj*. Takav rječnik može doseći i do 30 000 riječi. Kada građu skuplja amater, on tih znanja nema i temeljni mu je kriterij "zanimljivost" riječi (prema njegovim kriterijima) i

¹⁰ Rečenica je zabilježena u jednom društvu u krčmi u Murskom Središću. Kraj joj je malo preinačen jer se u originalu spominje poznati filmski uradak jedne naše pjevačice. Gospođa Rob se nećkala oko stavljanja takvih egzemplifikacija u rječnik pa zato u ovom radu neću više navoditi takve osebujne primjere, no u samom rječniku ih ima podosta.

zato amaterska građa iz mojeg dosadašnjeg iskustva obično broji najviše oko 10 000 jedinica.

Znanstvenik u tijeku izrade rječnika sugerira skupljaču građe kompletiranje građe na mjestima gdje to ocijeni neophodnim, posebice kod uvrštavanja zanimljivih egzemplifikacija, no to nikada ne može biti u opsegu koji znanstvenik može napraviti za svoj mjesni govor. Npr. u znanstvenikovu rječniku glagol *nat'irati* imao bi i refleksivni parnjak *nat'irati se*, no u našem rječniku ga nema jer nije bilo egzemplifikacije za njega, a sam po sebi nema neko posebno značenje u odnosu na prelazni parnjak. Već je druga situacija kod nesvršenog parnjaka *natj'ovati se* jer on već ima specifično značenje u odnosu na tranzitivni parnjak: I. TRANS. *natjeravati*. ★ T'ou je v'eč pr'eik m'ere. S'aki d'en m'ouram natj'ovati s'ousjduve p'ure. II. REFL. *natjeravati se*. ★ P'ęšj se natj'ovleju pu p'outu. ★ Pu gm'ojnj smu se natj'ovalj.

Jedan je od prvih znanstvenikovih zadataka da uvjeri amatera da odustane od razlikovnog kriterija jer oni u većini slučajeva popisuju kajkavski leksik koji se po čemu (najčešće cjelinom svojeg izraza) razlikuje od hrvatskog standardnog jezika. Tako u toj prvotnoj građi najčešće nema leksema poput *p'rst*, *n'oga*, *gl'ova*, *st'ol*, *č'ovek*, *ž'ena*.

Idealna je situacija kada amateri svoju skupljenu građu prepuste na obradu znanstvenicima,¹¹ a ne da je samostalno objave u vrlo sirovom obliku¹². Naravno, i kada dođe do suradnje između amatera i znanstvenika, ta je skupljena građa tek početna osnova znanstvenikova rada na kvalitetnom dijalektalnom znanstvenom rječniku koja treba biti podvrgnuta različitim postupcima od kojih ću neke opisati u daljnjem tekstu.

2.2. Reduciranje leksikografski neprikladnih oblika iz sirove građe

U sirovoj građi bilo je u obliku jednostavnih natuknica mnogo oblika koji spadaju pod neku temeljnu natuknicu, a skupljačica ih je stavila kao samostalne zbog leksikografskog i lingvističkog neznanja, npr. neki konjugacijski i deklinacijski oblici koji nisu eitetski, komparativi...). Nakon toga trebalo je izostaviti oblike koji bi nepotrebno opterećivali rječnik, a

¹¹ Dobar su primjer za takvu suradnju osim ovog rječnika i Večenaj-Lončarić 1997, Belović-Blažeka 2009. i Blažeka, Nyomárkay, Rác 2009., Maresić-Miholek 2011. I Lipljinov *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora* (Lipljin 2002) spada u tu kategoriju jer je Mijo Lončarić pružio veliku stručnu pomoć u nastajanju tog vrijednog rječnika iako nije naveden kao suautor. *Rječnik govora grada Korčule* (Kalogjera, Fattorini Sloboda, Josipović Smojver 2008) uzoran je primjer suradnje između srednjoškolske profesorice koja je skupljala riječi i uglednih sveučilišnih profesora koji su rječnik dignuli na visoku znanstvenu razinu.

¹² Nabrojat ću samo neke od objavljenih amaterskih rječnika kajkavskih mjesnih govora: Hrg 1996., Bujan-Kovačević 1999, Sabol 2005., Vranić 2010. Autori jesu konzultirali stručnjake u određenoj mjeri, no konačna izvedba i koncepcija ipak je ostala na njima. Budimo konkretni i recimo u čemu je problem: svaki rječnik, pa i onog najboljeg znanstvenika, zahtijeva pomnu redakciju (*close reading*), a to će bez imalo primjerenog honorara malo tko htjeti napraviti.

nemaju nikakvih fonoloških, morfoloških i semantičkih zanimljivosti, npr. većinu odnosnih i posvojnih pridjeva, deminutiva/hipokoristika, većinu imenica nastalih mocijskom tvorbom (načelno je moguće od svakoga *nomen agentis* muškoga roda izvesti i ženski lik) i većinu glagolskih imenica. Te sam kategorije obradio kao posebne natuknice samo onda kada imaju neku fonološku, tvorbenu ili semantičku zanimljivost ili pak je zabilježena zanimljivija egzemplifikacija. Evo nekih takvih izuzetaka i obrazloženja uvrštavanja:

a) Svaka egzemplifikacija koja se odnosi na rudarski život predragocjena je i tu nisam radio nikakve redukcije, npr.

CIMPRATI [c'impratī c'impram, pl. 3. c'imprajū, imp. c'impraj, prid. rad. c'impro / c'impraū, c'imprala, c'impralū, sup. c'imprat] **impf.** RUD. *osiguravati siguran prolaz rudarima i vagonetima pomoću drvene konstrukcije.* ★ L'apurnīkj sū j'ame c'impralī sa sīk'iraj ī ž'ogaj.

CIMPRANJE [c'impraē c'impraā] **n** GL. IM. < c'impratī. ★ Za c'impraā sū h'ountī n'ej šl'epalī l'apūra. Pūmūčn'ījk rūd'ora je dūp'elo dr'ejva t'e sū z kųp'očūm skųp'alī z'ēmlū ī c'impralī.

FEDRATI [f'edratī f'edram, pl. 3. f'edrajū, imp. f'edraj, prid. rad. f'edro / f'edraū, f'edrala, f'edralū, sup. f'edrat] **impf.** RUD. *izvoziti vagone s ugljenom ili jalovinom iz jame.* ★ K'oulij des'ete v'ure, dųk se sk'opo 'emprųh, dųk se restrel'ilū, se f'edro v'uglen. ★ P'une h'ounte sū f'edralī z j'ame.

FEDRANJE [f'edraē f'edraā] **n** RUD. GL. IM. < f'edratī. ★ V s'akī sm'ēnī se č'okalū na f'edraē. = l'ijfrunga

b) Glagolska imenica ima osim temeljnog i drugo, terminologizirano, značenje.

KLEČANJE [kl'ečaē kl'ečaā] **n** 1. GL. IM. < kl'ečatī 2. *klanjanje Presvetom oltarskom sakramentu.* ★ Za V'uzem bū kl'ečaē.

c) Deminutiv / hipokoristik i leksikalizirani deminutiv / hipokoristik¹³

KONJEK [k'oīek k'oīeka] **m** 1. HIP. DEM. < k'oī. 2. *drvena igračka u obliku konja na kojoj se djeca ljuljaju.* ★ J'apīca je napr'avjū drv'enūga k'oīeka.

KOKOTEK [kųk'otek kųk'oteka] **m** 1. HIP. DEM. < kųk'out. 2. *perunika.* ★ Pre Str'ugī r'oštejū ž'outī kųk'otekī.

¹³ Kvalitetan prikaz leksikalizacije pridjeva u srpskom jeziku nalazi se u Janić 2013. Autorica ih je prema stupnju leksikaliziranosti podijelila u 2 grupe: na znanstvene termine (npr. *babica, posteljica*, a u našem radu *kųk'otek* 2. i *k'oužīca* 2.) i riječi koje nemaju status termina, a dobile su novo značenje koje je u metaforičkoj vezi s umanjenim predmetom koji je u osnovi toga deminutiva, ali se nijansa deminutivnosti još uvijek osjeća (npr. *knjižica, pahuljice*, a u našem radu *k'oīek* 2. i *kr'ampek* 2.).

KRAMPEK [kr'ampek kr'ampeka] *m* 1. HIP. DEM. < kr'amp. 2. *vrtlarska motičica*. ★ Ukuḡovlem r'ouḡe z kr'ampekum.

KOŹICA [k'ouḡica k'ouḡice] *f* 1. 1. HIP. DEM. < k'ouḡa. 2. *tanki sloj vrhnja koji ostane na površini mljeka koje je upravo provrelo*. ★ M'amjca je nav'ejke ml'ejku precjd'ijla ka se n'e bĳ vl'ekla k'ouḡica pu š'alĳcĳ. D'eća su r'ada puĳ'ela k'ouḡicu.

d) Imenica nastala mocijskom tvorbom ima drugačije mjesto naglasaka.

KRČMARICA [krčmar'ica krčmar'ice] *f* MOC. < krčm'or, *krčmarica*. ★ Krčmar'ica je navl'ekla m'oške ka su l'oumpalĳ c'eĳle n'očĳ.

BOGICA [buḡ'ijca buḡ'ijce] *f* MOC. < b'ougec, *sirotica, prosjakinja*. ★ Čĳ je v'ekša buḡ'ijca, b'ole ju fl'onĳju.

e) Odnosni pridjev dio je neke kolokacijske sveze ili frazema¹⁴, npr.

VUZMENI [vuḡm'enĳ vuḡmen'uga] *adj.* REL. > V'uzem. ★ I vuḡm'enĳ puḡd'eĳlek je sv'etek.

KILNI [k'ilnĳ k'ilnuḡa] *adj.* koji je mase jednog kilograma. ★ Na d'eḡ puĳ'eĳ k'ilnuḡa kr'uha.

KOŠČIČNI [kušč'ijčnĳ kušč'ijčnuḡa] *adj.* REL. > kušč'ica. ⊗ kušč'ijčnu 'qulĳje (*ulje od bundeve*). ★ Kušč'ijčnu 'qulĳje puĳ'eĳjemu pu šal'otĳ.

PROSENI [pruḡs'enĳ pruḡs'enuḡa] *adj.* REL. > pr'osu. ★ D'eća su r'ada j'ela pruḡs'enu k'ašu na ml'eĳki.

KOLSKI [k'oulskĳ k'oulskuḡa] *adj.* REL. > k'oula. ★ Med p'olum su k'oulskĳ p'outĳ. Šĳr'ijjavĳ su s'am t'ulĳku ka se dv'ouja k'oula rez'ijdeju.

KRAFSKI [kr'ofskĳ kr'ofskuḡa] *adj.* REL. < kr'ava. ⊗ Pu p'outu sĳ kak kr'ofskĳ dr'eĳk. ⊗ T'ak sĳ kak kr'ofskĳ dr'eĳk na c'estĳ!

Iz sirove građe izostavio sam kao natuknice i lekseme koji se odnose na najsvremenije realije za koje sam ocijenio da ni na koji način nisu zanimljive i prikladne za rječnik, npr. *puḡtr'et, kuḡpj'utur, tranz'istur*. Izostavio sam i sinonime novijega datuma, riječi koje su pouzdano došle iz standardnog jezika i doživjele fonološku adaptaciju, a imaju ekvivalente u mjesnom govoru i stariji ih ispitanici nisu upotrebljavali, npr. *b'aciḡ (h'itĳiḡ), č'eĳkĳ (h'amer), lek'arna (aput'eĳka), p'atka (r'aca), čv'or (v'ozel), zl'očest (hm'aiḡ), k'iša (d'ešč), r'učak ('obĳt)*. Svi ti leksemi, jasno, mogu biti dio egzemplifikacija. To se razlikuje od Lipljinove koncepcije u *Rječniku varaždinskoga kajkavskog govora* (Lipljin 2002) u kojem se “veliki dio leksika odnosi na suvremeni život i gdje je autor obradio brojne lekseme koji označuju nova tehnička, kulturna i ina područja života, bez obzira koje su

¹⁴ U *Rječniku Gole* su se stavljali odnosni pridjevi od gotovo svih imenica. USP. Večenaj-Lončarić 1997.

etimologije, te na putove kojima su došli u varaždinski govor (preko pisanih izvora, elektronskih medija i sl.)” (Maresić 2003: 403). Lipljinova koncepcija ima smisla u rječniku gradskoga govora¹⁵, no u rječniku seoskoga govora (kakav je i govor Murskog Središća usprkos tome što ono od 1997. formalno ima status grada) treba težiti ostvarenju ideja utemeljitelja hrvatske etnografije, Antuna Radića, da se opiše život hrvatskog seljaštva, otkriju njegovi vrijednosni temelji i upoznaju njegovi običaji (Radić 1897).

2.3. Naknadno kompletiranje značenja kod polisemantičnih riječi

U sirovoj građi bilo je vrlo rijetko obrađena polisemantičnost riječi pa su obavljena vrlo opsežna naknadna terenska istraživanja zbog kompletiranja značenja. Sasvim je normalno da se prikupljač građe uglavnom fokusira na ono njemu zanimljivo značenje koje neka riječ ima i kontekst u kojem ju je zabilježio, a često zaboravi na ona njemu uobičajena i obična. Npr. kod glagola *mas'ejratī* u sirovoj građi bilo je samo specifično značenje "gnjaviti" (*Ne pust'ij nas d'imū. Mas'ejra nas.*), a nije bilo zabilježeno uobičajeno značenje "mehanički djelovati (trljanjem, gnječenjem i sl.) na dijelove tijela radi liječenja i njege" pa je naknadno pronađena egzemplifikacija i za to značenje (*M'oškī b'ole mas'ejra. J'oke r'oque je.*). Isto tako, kod pridjeva *v'eren* skupljačica je zabilježila samo značenje "radišan" ⊗ *Kak š'egrt je v'eren.*, a ne i primarno značenje "odan, privržen": *Sv'ojuj ž'eni je v'eren.*

Nužno je znanstvenikovo detaljno poznavanje leksika barem jednog kajkavskog punkta, po mogućnosti što bližeg mjesnom govoru čiji se rječnik piše. Evo nekih primjera gdje sam sugerirao skupljačici leksika da provjeri i drugo moguće značenje osim onog kojeg je ona zabilježila. Pod 1. je značenje koje je postojalo u sirovoj građi, a pod 2. značenje koje sam ja sugerirao da se istraži.

TE ČAS [t'ej č'as] *adv.* 1. *za kratko vrijeme.* ★ T'ej č'as se v'rnem. Puč'okaj me! 2. *pred kratko vrijeme.* ★ Sī n'ej č'ouu? T'ej č'as je ūdzvun'ilū Zdr'avū M'arijū.

TOČEN [t'očen t'očnuga] *adj.* 1. *točan; pravovremen.* ⊗ T'očen je kak v'urīca. 2. *onaj koji dobro koristi vrijeme.* ★ N'aš Ž'urek je j'okū t'očen, s'e ft'egne.

TISKATI (SE) [t'iskatī (se) t'iskam (se), pl. 3. t'iskajū (se), imp. t'iskaj (se), prid. rad. t'isko (se) / t'iskau (se), t'iskala (se), t'iskalū (se), sup. t'iskat] *impf.* I. TRANS. 1. *žuljati.* ★ T'iska me c'ijpela. 2. *stampati.* ★ Nūv'ine t'iskajū vū Č'akūfcū. II. REFL. *stiskati se.* ★ Kre p'čči se v z'ijmī n'ajr'oj t'iskamū.

¹⁵ „Npr. varaždinski i golski rječnik pokazuju znatne razlike u leksiku koje su uvjetovane upravo urbanim i ruralnim razlikama u kulturološkom, civilizacijskom, sociološkom i onom smislu.“ MARESIĆ 2007: 71

Kod dvovidnih glagola nije se nužno tražila egzemplifikacija i za svršeni i za nesvršeni kontekst. Navedena je samo ona iz sirove građe, bilo za svršeni, bilo za nesvršeni glagol, npr. *D'amferiču su servis'ejrali; K'iselu se drž'ij. Štr'ofali su ga.*

Glagol *nav'ijatj* i njegov iterativni parnjak *navij'ovati* imaju, osim temeljnog, zajedničkog, i različita značenja:

NAVIJATI [*nav'ijatj* nav'ijam, *pl.* 3. nav'ijaju, *imp.* nav'ijaj, *prid. rad.* nav'ijo / nav'ijau, nav'ijala, nav'ijalu, *prid. trp.* nav'ijenj] **impf.** 1. *napinjati oprugu.* ★ V'ekeriču nav'ijam s'ako v'ęčer. 2. *pružati podršku kome.* ★ Nav'ijam za n'aše.

NAVIJAVATI [*navij'ovati* navij'ovlem, *pl.* 3. navij'ovleju, *imp.* navij'ovlj, *prid. rad.* navij'ovo / navij'ovau, navij'ovala, navij'ovalu, *sup.* navij'ovat] **impf.** 1. = nav'ijatj 1. ★ S'ako n'ouč l'oudj navij'ovleju v'ure. 2. *zavađati.* ★ Navij'ovo ju je.

Velik broj sekundarnopovratnih glagola iz sirove građe nije imao svoj refleksivni / prelazni parnjak. Tako je skupljačica npr. zabilježila samo egzemplifikaciju za *bud'itj se*, ali ne i za *bud'itj (koga)*. Zbog toga je mnogo vremena trebalo potrošiti na terenska istraživanja gdje su se našle egzemplifikacije za parnjak koji nedostaje. Pri tom se našao i velik broj i neočekivanih značenja, češće kod refleksivnih, a rjeđe kod prelaznih parnjaka.

U primjerima koje navodim podcrtat ću neočekivana značenja.

DOPASTI (SE) [*dup'astj (se)* dup'odnem (se) *imp.* dup'odnj (se), *prid. rad.* d'opo (se) / d'opau (se), d'up'ola (se), dup'alu / dup'olu (se), **pf.** I. *pasti kome u ruke.* ★ Č'ejm mu je vl'ost dup'ola v r'ouke, pukv'orju se. II. REFL. 1. *dopasti se.* ★ Dup'alu se t'ębi, 'alj n'ej m'quramo nupr'ej. 2. *dobiti u ruke.* ★ Čj ga se dup'odnem, ga zb'ijem kak v'ola!

POBIRATI (SE) [*pub'irati (se)*, pub'ijram (se), *pl.* 3. pub'ijraju (se), *imp.* pub'ijraj (se), *prid. rad.* pub'ijro (se) / pub'ijrau (se), pub'ijrala (se), pub'ijralu (se), *sup.* pub'irat (se)] **impf.** I. TRANS. *dizati s tla.* ★ N'oklj pub'ijramu ur'ęhe. II. PEJ. REFL. *spremiti se za odlazak.* ★ Pum'alem se pub'ijramu d'imu.

VGASNOTI (SE) [*vg'asnuti (se)* vg'asnem (se), *pl.* 3. vg'asneju (se), *imp.* vg'asnj (se), *prid. rad.* vg'asno (se), vg'asnula (se), vg'asnulu (se), *prid. trp.* vg'ošjenj] **pf.** I. PREL. *ugasiti.* ★ Vg'asnj sv'ętlu! II. REFL. 1. *ugasiti se.* ★ 'Ogej se vg'asnul. 2. PEJ. *ušutjeti.* ★ Pr'osim te, vg'asnj se v'ęč j'ęmpuť! = vg'asjtj (se)

FTEKNOTI (SE) [*ft'ęknuti (se)* ft'ęknem (se), *pl.* 3. ft'ękneju (se), *imp.* ft'ęknj (se), *prid. rad.* ft'ękno, ft'ęknula, ft'ęknulu, *sup.* ft'ęknutj, *prid. trp.* ft'ękjenj] **pf.** I. PREL. 1. *utaknuti.* ★ Ft'ęknula je č'ęšieka v z'ęmlu. 2. *zabaciti.*

★ N'ekam je ft'eknuła rukav'icu. II. REFL. umiješati se u tuđe stvari. ★ Ft'eknuła se med nas.

GUBITI (SE) [gub'itj (se) gub'ijm (se), pl. 3. gub'ijju (se), imp. g'ubj (se), prid. rad. g'ubju (se) / g'ubijo (se), gub'ijla (se), gub'ilu (se), sup. g'ubjt (se)] impf. I. TRANS. gubiti. ★ Z ř'ijm gub'ijš dr'ogu vr'ejme! ★ Pum'alem gub'ij l'ejpa l'ejta j lep'otu. II. REFL. gubiti prisebnost. ★ N'aša st'orjka su se h'apilj gub'itj.

GENOTI (SE) [g'eņutj (se) g'eņem (se), pl. 3. g'eņejy (se), imp. g'eņj (se), prid. rad. g'eņo (se), g'eņula (se), g'eņulu (se), prid. trp. g'eņenj] pf. I. PREL. 1. pomaknuti. ★ G'eņj m'rtvu t'ejlj! P'osel se s'oum n'e bu napr'avju. 2. potaknuti emocije. ★ Z'o tum pup'ejfkum su ga g'eņuli du 'Amena. Pl'očo nam je c'ejlj n'ouč. II. REFL. pokrenuti se. ★ G'eņj se! M'ouramu 'itj! ★ G'eņj se z m'ojega m'ešta!

Kod rudarske terminologije (Mursko Središće je od 1925. do 1972. bilo značajno rudarsko središte) često smo imali velike poteškoće u preciziranju točnih značenja jer je malo živih rudara, a oni koje smo pronašli, u poodmaklim su godinama i sjećanja su im podosta izbljedjela. Najveći dio tih termina su germanizmi i ta bi građa mogla poslužiti kao doprinos kontaktnoj lingvistici u proučavanju posuđenica iz njemačkog jezika u hrvatski jezik. Vrlo su zanimljive semantičke adaptacije njemačkih modela u realije rudarskog miljea, npr.

abl'ežynk "rudarska objava - čitanje rasporeda smjena", *abl'ejs* "rudar koji mijenja kolegu u drugoj smjeni" (**ablesen** "pročitati; prepoznati"), *'ajnštrajhatj* "mijenjati stare podgrade u rudniku" (**einstrichen** "namazati, pobrati"), *'ansleger* "rudar koji je kopčao vagonete s ugljenom za uže na glavnoj plati i okretao ih" (**anschlagen** "udariti, pribiti, prikovati"), *bef'orynk* "pomoćni ulaz u rudarsku jamu" (**befahren** "voziti se, ploviti"), *c'olatj* "isplaćivati rudarsku plaću" (**zahlen** "plaćati, platiti"), *dr'uk* "tutnjava" ★ *Pr'edj kak je n'asto dr'uk, kak je pr'askalu! Su št'akurj b'ežalj j cv'ijlilj. T'ou je b'ijo zn'ak ka su j rud'orj pub'egli. Št'akurj, m'akar su kr'alj hr'ony rud'oraj, su d'obru d'ojšlj.* - vrlo lijepa slika suživota rudara i štakora (**Druck** "pritisak, sila, tlačenje"), *r'ajsar* "izvrstan rudar" (**reißer** "tko brzo podere svoju odjeću").

3. O egzemplifikacijama i ekspresivnim rečeničnim potvrdama

U ovom radu predlažem uvođenje termina „ekspresivna rečenična potvrda“. Egzemplifikacija je rečenica (ili kraći tekst) u kojoj se oprimjeruje značenje neke natuknice (od leksema prema rečenici / tekstu, a ekspresivna rečenična potvrda (ili kraći tekst) je ona koja se zabilježi u spontanoj komunikaciji i kojoj se tek naknadno traži natuknica kojoj će jedno od značenja poslužiti kao egzemplifikacija (od rečenice / teksta prema natuknici). Ta ekspresivna rečenična potvrda ne mora biti niti kolokacijska sveza ili frazem niti neka

narodna mudrost i ne mora imati neki posebno leksikografski zanimljiv leksem. Vrlo poželjnom za uvrštavanje u rječnik može je činiti i to što prikazuje neki zanimljiv segment života u bilo kojem smislu. Ekspresivna rečenična potvrda za razliku od egzemplifikacije koja je u rječnik ušla zahvaljujući leksemu, ulazi u rječnik zbog sebe same i postaje leksikografska vrijednost gotovo na rangu natuknice, a ne samo dodatak rječničkom članku neke natuknice. Npr. u Prelogu sam čuo od mame rečenicu *J'ō n'ēmam z'ōbe pak t'i p'oječ skr'ojce*. 'Nemam zube pa ti pojedi okrajke.' Rečenicu sam ocijenio vrlo dragocjenom i iako već imam po nekoliko egzemplifikacija za sve lekseme iz te rečenice, odlučujem je uvrstiti, i to pod natuknicu *skr'ojec* (a ne bi bilo pogrešno ni pod bilo koji drugi leksem iz te rečenice). Iako u građi već postoje kvalitetne egzemplifikacije za sve lekseme u rečenici *D'ēnes v'ēč n'iščī n'eče d'elatī z'ēmlje, a n'ēgda sū se kl'alī za j'an centīm'eter*. „Danas više nitko neće obrađivati zemlju, a nekada se ubijalo za jedan centimeter.“, šteta bi je bilo izostaviti jer svjedoči o nevjerojatnom i naglom povijesnom obratu u pogledu na vrijednost zemlje. O razlikovanju između egzemplifikacija i ekspresivnih rečeničnih potvrda kao važnom metodološkom načelu možemo govoriti samo u tijeku skupljanja građe jer se u finalnoj verziji rječnika ne vidi što je čemu prethodilo: leksem rečenici ili rečenica leksemu.¹⁶

U našem rječniku tri su vrste egzemplifikacija i svaka se označuje posebnom oznakom: a) kolokacijske sveze¹⁷ i frazemi ⊗ b) egzemplifikacije koje se tiču

¹⁶ Da nije bilo takvog metodološkog pristupa u našem rječniku, ostali bismo npr. brojnih rečeničnih potvrda vezanih uz odnos prema novcu i životnim situacijama povezanim s njim: ★ *Bez j'ēnyga p'ēneza sem!* ★ *S'ousida je p'ēneze skr'ijla v l'our pak sū zgūr'elī*. (posljedica nepovjerenja u banke) ★ *N'ej je pre pīn'ezaj!* ⊗ *Srb'ijjo ga p'ēnezī!* ⊗ *Z'oulyjo ga p'ēnezī!* ⊗ *Pūkv'orīlī sū ga p'ēnezī*. ⊗ *N'ē by d'au p'ēneze m'akar mū ž'ep zg'orīu*. ⊗ *Nav'ohū je p'ēneze kak p'ēs z'ōjca*. ⊗ *Dūk 'ima p'ēneze, 'ima r'odbīne k'ak da bī īīh nač'eso*. ⊗ *P'ēnezī ne p'oznaju n'ej s'ēstre n'ej br'ata*. ★ *Z rūm'ora sū nam sfal'ilī p'ēnezī*. ★ *Zav'ohala je d'ē sū p'ēnezī*. ★ *S'aki p'ēnes je tr'e d'obru p'reštūd'ejratī*. *Prem'alū dūb'ijmū ka bī h'italī s'am t'ak*. ⊗ *S'inek, pij'ača tī zvl'ēče p'ēneze z ž'ēpa, a p'amet z gl'ove*. ★ *Premen'ijš mī p'ēneze?* ★ *V t'ōškīcī tī n'ēka r'oužī*. *K'aj sū t'ou dr'oubnī p'ēnezī?* ★ *St'orīka skr'ijvajū p'ēneze pūd v'ajnkūšūm*. ★ *Ne splat'ij se d'elatī z'ō te dr'oubnē p'ēneze*. ★ *Spre'oučko je p'ēneze*. ★ *Spre'ijskalī smū ī n'ēbu ī z'ēmlū ī ud n'īkūt n'ējga t'ējh p'ēnezūf*. ★ *S'aka šk'oula p'ēneze k'ošta!* ★ *V škr'eblicū pūb'ijrajū p'ēneze za „Vū 'ime B'oužje*.“ ★ *'Irma je šp'aravna. Ne h'ijče p'ēneze s'am t'ak*. ★ *Nešt'erī l'oudī sū d'elalī pre gr'ofū ī z'a sv'oje d'ēly sū dūb'ilī v'outūme*. *Na j'ēsen sū m'elī prav'icū sī pūd'rtī dr'ējvje v gr'ofyfskaj š'umī*. *Št'erī sū m'elī sv'oje š'ume sū n'ej n'ucalī d'rva te sū 'ijskalī p'ēneze*. ★ *N'ēbrem tī t'ej m'ēsec v'rnuūtī p'ēneze!* ★ *Zadrž'ola je l'ucke p'ēneze*.

¹⁷ Pod terminom *kolokacijska sveza* podrazumijevam ono značenje koje daje Goranka Blagus Bartolec (2012: 51): „Najšire shvaćena kolokacijska je sveza svaka sveza riječi koja na formalnoj razini nije ograničena brojem sastavnica. Kolokacijskim se svezama smatraju i sveze koje nadilaze jezičnu razinu o kojoj će ovdje biti riječ te obuhvaćaju sintaksu i diskurs u cjelini, dakle nisu isključivo leksičke sveze na razini sintagme. Takvo tumačenje, zapravo, proizlazi iz Saussureova shvaćanja sintagme i Firthova shvaćanja kolokacije prema kojima

pučkih vjerovanja i pučke meteorologije ☉ c) "obične" egzemplifikacije ★. Kako je u prvotnoj građi često bilo vrlo teško odvojiti frazeme i kolokacijske sveze, odlučio sam staviti ih pod jednu oznaku. Npr. gdje staviti vrlo čestu prijetnju *P'ozi ka n'eš pu st'ejni pl'aziu!* ("Pazi da ne pužeš po zidovima!" - fantazmagorična i vrlo jezovita predodžba da duševni bolesnici pužu po zidovima)? Tu nije došlo do desemantizacije ijedne sastavnice izraza, a ni cijele rečenice, pa formalno ne možemo govoriti o frazemu. Pod znak ☉ stavio sam i termine jer i oni pripadaju frazeologiji, ali samo u širem smislu¹⁸, npr. ☉ *m'rzli sv'eci* (*Pankracije se slavi 12. svibnja, Serv'acije 13. svibnja, a Bonifacije i Sofija 14. svibnja. Nije se sadilo dok ti sveci nisu prošli.*), ☉ *št'qunfasti gul'qup* (vrsta kokošastoga goluba s gačastim nogama koje podsjećaju na čarape).

Kod egzemplifikacija koje se tiču pučkih vjerovanja i pučke meteorologije također bi se moglo naći mnogo kolokacijskih veza, no namjera mi je bila vizualno olakšati svim zainteresiranim (posebice etnologima) snalaženje u proučavanju te tematike koja je u našem rječniku bogato zastupljena.

Egzemplifikacijama/ekspresivnim rečeničnim potvrđama u dijalektalnim rječnicima treba biti posvećena velika pozornost i upravo je za taj dio rječničke natuknice uloga izvornoga govornika-skupljača leksika predragocjena. Ako se pažljivo biraju, rječnik prestaje biti samo ogledalo jezičnih sustava u strukturalističkom smislu, već i prikaz manje ili više osviještenih normi, uzora, vrijednosti i očekivanja u antropološkom smislu.¹⁹ Autori dijalektalnih rječnika u težnji da što vjernije prikažu jezične strukture

nije bitan broj sastavnica, nego cjelovitost značenjskoga odnosa koja među tim sastavnicama postoji, a uvjetovana je komunikacijskim kontekstom.“ Da se ne radi samo o sintagmama, Blagus Bartolec potvrđuje i u 2014:4: „Stoga se uz postojeći naziv kolokacija uvodi i naziv kolokacijska sveza, kako bi se s leksikološkoga i leksikografskoga aspekta razgraničile sveze (ili nizovi) riječi koje bi prema određenim formalnim i sadržajnim kriterijima mogle pripadati navedenoj skupini sveza u odnosu na sve druge sveze riječi koje su u jezikoslovlju više ili manje jasno definirane kao druge sveze riječi (frazemi, nazivi, onimi, slobodne sveze riječi, gramatičke sveze riječi).“

¹⁸ „Strukovni nazivi i vlastita imena ipak se ne trebaju svoditi pod frazem kao nadređen pojam.“ (Turk 2000: 479). „S obzirom na to da je i u takvim svezama uočljiva desemantizacija, oni pripadaju frazeologiji u širem smislu, a proučavaju se unutar dviju samostalnih disciplina - terminologije ili nazivoslovlja i onomastike, a to treba razlikovati od frazeologije u užem smislu koja se bavi samo frazemima.“ (Turk 2000: 484).

¹⁹ "Ali dijalektologija može biti pomoćna znanost i za etnologiju i sociologiju, za proučavanje kulture i civilizacije. Dijalektolog može u selu konstatirati da se ljudi danas zaista ne služe plugom. Ako je pak zaboravljena i sama riječ *plug*, on to mora zapisati i za genetsku lingvistiku, jer je *plugf* najvjerojatnije već praslavenski germanizam, a svakako je zajednička riječ germansko-slavenska. Posve je drugačija situacija ako se već radi traktorom. To je činjenica koju genetska lingvistika ignorira, ali dijalektologija kao pomoćna znanost u proučavanju etnologije, bolje rečeno etnografije, mora registrirati i tu činjenicu. Etnografija se bavi lokalnim civilizacijama." Brozović 2004: 8.

često nemaju dovoljno snage da u rječničkom članku dublje zadru u semantiku i širi sociološki kontekst upotrebe leksema.²⁰ Najbolja je varijanta kad se uz "običnu" egzemplifikaciju za neki leksem pronade i neka kolokacijska sveza ili frazem, no poželjno je da i ta "obična" egzemplifikacija bude što zanimljivija. Najbolji je izvor kvalitetnih egzemplifikacija/ekspresivnih rečeničnih potvrda podučeni izvorni govornik koji ih se vrlo brzo prisjeti, i to iz originalnih komunikacijskih situacija. Zbog toga je u našem rječniku velik broj egzemplifikacija koje završavaju na uskličnik ili upitnik, npr.

Zab'adaf pr'qubaš s'e muğ'uče! N'ucaš k'orte. (Uzalud pokušavaš prevariti na sve načine. Ako imaš dobre karte, pobjeđuješ.)

T'q mrc'ina ud kuğ'quta je kr'ijva ka su se p'iceki n'ej zval'ilij! (Nije plodan ili potentan.)

S'am se n'aj hm'ijvatij! M'eų buş kr'aste!

Ste puņur'elij! K'aj je t'ou za kr'iča?

Vm'ij si v'oum t'e krm'ežle!

Mij b'quš b'or j'anuga l'ampaša duņ'eso na gr'qubje?

D'ereš se kak zm'ejšana! S'ij s'qusidi te m'ouraju č'uti?

N'aj se sram'otiđij! Puņr'ijmij se m'aluj p'osla! K'aj se drž'ijš tak drv'enų?

K'aj buş si puņm'ogla z i'im či je š'ukjenij!

N'aj š'oušjati! 'Očem zadr'ejmatij.

U klasičnom terenskom istraživanju takvih egzemplifikacija ne može biti previše jer ispitanici uglavnom koriste narativnu formu u 3. licu jednine (rjeđe u 1. licu jednine), a izuzetno rijetko rečenice iz dijaloških situacija.

2 su puta kojima se dolazi do pojedinog leksema ili egzemplifikacije:

a) skupljač najprije zapiše zanimljiviji leksem i naknadno traži egzemplifikaciju koja u tom slučaju često bude nekvalitetna. Znanstvenikov zadatak je da skupljaču ukaže na njih i pomogne mu u njihovu što kvalitetnijem izboru. U sirovoj građi je obično čitav niz loših primjera poput. --- je l'eipi; K'upij sem ---; --- je v'elki; N'išče je n'ej n'osij ---; --- je b'il j'okij

²⁰ Kod koncepcije egzemplifikacija nedostizan uzor nam je bio Lipljinov rječnik (Lipljin 2013). On je za pojedine lekseme naveo čak i cijele anegdote. Njegova je koncepcija dobar primjer za naš prijedlog razlikovanja između egzemplifikacija i „zanimljivih rečenica“ jer je Lipljin u svoj rječnik uvrstio velik broj anegdota želeći u prvom redu očuvati te anegdote, a ne zbog toga što ne bi mogao pronaći neku jednostavniju egzemplifikaciju za neku natuknicu. Iz anegdote je odabrao neku riječ koju je ocijenio kao najpogodniju i anegdotu uvrstio pod nju.

f'ini; Bl'eiči s'j ---. Bl'eikli su t'j č'erinu s'uknju; Z'n'ami je i s'quosed b'eduval; B'eilka je n'qjljepša kub'ila; Betežn'iki su v špit'olu; R'epuva B'ežika je b'ila pr'i nas; Br'otva kur'uze je d'obru pr'ešla;

Svašta može biti lijepo, svašta možemo kupiti, svašta možemo obući, svašta je ukusno, svašta može dobro proći, svatko je mogao s nama objedovati ili biti kod nas, bolesnici mogu biti i kod kuće, nekome je najljepša kobila crne boje, a ne bijele... Loše su i egzemplifikacije koje znače nešto za skupljača građe, ali samo u njegovu životnu iskustvu ili životnu iskustvu njegovih ispitanika, npr. *Štud'ejrala sam vu Fij'omi; M'ama mu je Amerik'onka, a j'apa Hrv'ot; V'quļim 'iti k b'ejdni m'eš'i.* (A zašto ne na jutarnju ili večernju?).

Sve te rečenice mogu postati upotrebljive ako im se proširi kontekst. Uobičajena je zabluda da egzemplifikacija mora biti samo jedna rečenica. Bitno je da se u povezanom kratkom tekstu natuknica pojavi barem jednom. Na taj način skupljač može pokazati i književni talent.

b) Skupljač najprije zapiše neku zanimljivu rečenicu, a znanstvenik zatim odabire riječ iz nje koja će biti natuknica i kojoj će ta rečenica služiti kao egzemplifikacija. Načelo je bilo da to bude riječ koja je u toj rečenici "najzanimljivija" ili ona za koju bi se teško našla druga egzemplifikacija. Ni kod kolokacijskih sveza i frazema nisam se dosljedno vodio uobičajenim pravilima po kojima se oni klasificiraju²¹ jer bi mnoge natuknice ostale bez kvalitetne egzemplifikacije, a upućivanjem na temeljnu riječ čitljivost rječnika bila bi vrlo smanjena, npr.

BLAŽEN [bl'oženj bl'oženuga] *adj.* blažen. ⊗ Bl'oženj č'ovj̄k med ž'ėnaji!;

DOSMICATI SE [dʊsm'ijcati se dʊsm'ijcam se, pl. 3. dʊsm'ijcaju se, imp. dʊsm'ijcaj, prid. rad. dʊsm'ijco se / dʊsm'ijcau se, dʊsm'ijcala se, dʊsm'ijcalu se] *pf.* doklatiti se. ⊗ K'ij 'ima str'ijca, se j̄ v n'ėbu dʊsm'ijca!

DREGATI [dr'eġati dr'eġam, pl. 3. dr'eġaju, imp. dr'eġaj, prid. rad. dr'eġo / dr'eġau, dr'eġala, dr'eġalu, sup. dr'eġat] *impf.* izazivati. ⊗ N'aj vr'oġa dr'eġati!

FAŠNIČKI [fašničkj fašničkuga] *adj.* REL. > fašnik. ⊗ Na fašničkj pũnd'eļlek n'ej sm'eťi š'ijvatj! Dr'ugač zaš'ijėš k'okušam r'ijťi!

²¹ U *Rječniku Preloga* sam se držao ustaljenih pravila koja vrijede za klasifikaciju kolokacijskih sveza i frazema: ako kolokacijska sveza / frazem ima imenicu, obrađuje se pod imenicom kao nosivom riječi; nakon imenica kao nosive riječi slijede poimeničeni pridjevi, pridjevi, prilozi, brojevi i glagoli; nosiva riječ predstavlja nadnatuknicu, a ona je uopćeni leksem.

Razlog za to je što sam kroz 2 desetljeća prikupljanja građe našao dovoljno kvalitetnih egzemplifikacija za sva značenja i nema opasnosti da bi neko ostalo bez egzemplifikacije.

HARAJSKI [h'ɔrajski h'ɔrajskʉga] *adj.* REL. > h'ɔraje. u ⊗ h'ɔrajskʉ kʉr'itʉ. (*veće korito u kojem se poparila zaklana svinja*). ★ P'ajceka su d'elj v h'ɔrajskʉ kʉr'itʉ.

Kod svih ovih primjera skupljač amater teško bi našao kvalitetnu „običnu“ egzemplifikaciju, tj. onu koja nije frazem.

Često nije bilo lako odlučiti kamo smjestiti neku ekspresivnu rečeničnu potvrdu, tj. kojoj natuknici da bude egzemplifikacija. Npr. radi li se u rečenici *B'ɔra* ili *krhl'aj* “sušeno voće - o jabuci ili krušci”? : *Za sv'etu B'ɔru d'eca su mu'l'ila pu hiž'oj. Dum'očj su jīm d'olj krhl'aje*. Prvo rješenje bilo je privlačno zbog toga što sam htio pod *B'ɔra* skupiti sva vjerovanja i običaje vezane uz sv. Barbaru, a drugo zbog toga što mi je to bila jedina adekvatna egzemplifikacija za *krhl'aj*. Odlučio sam se za drugi kriterij i zato je stavio pod *krhl'aj*.

Za sve one natuknice kod kojih nije bilo egzemplifikacije ili je bila nekvalitetna organizirano je naknadno istraživanje. Kod nekih leksičkih kategorija teško je pronaći kvalitetnu egzemplifikaciju:

a) toponimi b) etnici c) antroponimi d) fitonimi (kod njih vrlo često nedostaje egzemplifikacija, i to kod onih fitonima koji nisu imali širu uporabnu vrijednost) e) zoonimi f) nazivi jela g) odjeća i dijelovi odjeće i) uzvici (u sirovoj građi najveći dio egzemplifikacija iza uzvika najčešće nam nisu ništa govorili o uzviku samom). No, i u nabrojanim kategorijama kvalitetnih egzemplifikacija u ovom rječniku ne nedostaje. Evo nekih primjera:

TALEREC [Tal'ejrec Tal'ejrca] *m* *Ilirac - tako su stanovnici Međimurja nazivali ljude preko Drave. U donjem Međimurju ta riječ glasi L'ejrj, a u Murskom Središću je na tu riječ dodan predmetak ta- samo u ⊗ Kad'ijš kak tal'ejrec!*

LENTI [L'entj L'entija] *m* *Lenti - mjesto u Mađarskoj. ★ Za L'entj su fuŕjng'ošj s'ejklj l'endafskʉga br'eĝa j gur'ice.*

SATEN [sat'eŋ sat'eŋa] *m* *svilena tkanina. ★ K t'oj k'ijklj p'aše g'irtljin ūd sat'eŋa.*

BEM [b'em] *uzv.* + *A blaža psovka. ★ B'em tj m'ater, f'ačuk j'eŋ! ⊗ B'em tj r'asuve!*

BEMO [b'emʉ] *uzv.* + *A blaža psovka. ⊗ B'emʉ g'qumbe j na zm'eš k'apče.*

SETINEC [set'ij nec set'ijnca] *m* *sitina - močvarna biljka. ★ Ūd set'ijnca smʉ pl'ele kuč'ijice, kʉrb'oče, škrl'oke j p'rstane.*

PŠENIČNICA [pšen'ijčnica pšen'ijčnice] *f* *vrsta rane jabuke. ★ Pšen'ijčnice su zr'ele za ž'etvu.*

ZAVIŠČAK [Z'avjščak Z'avjščaka] *m* narodni naziv mjesta Zaveščak. ★ Z L'udvijūve kap'ejle na Z'avjščaku se l'ejpū vjidi Sred'išče.

Teško je naći zadovoljavajuću egzemplifikaciju i kod pejorativnih naziva za osobe. Ti se leksemi obično upotrebljavaju u jednostavnim usključnim sintaktičkim formama bez daljeg objašnjavanja i ne zadovoljavaju uvjet da egzemplifikacija bude zaokružena misaona cjelina s nešto širim kontekstom, npr. *T'ij j'ęna mrc'ina!*; *Šč'ęte j'ęnu pr'oklūtū!*; *T'ij 'antikr'istuš!*; *T'ij h'rgeš pr'oklet!* *Hrm'ula j'ęna!* *T'ej žv'alavec pr'oklet!*

U ovom se rječniku kroz odabrane egzemplifikacije pokušalo očuvati i sjećanje na različita pučka vjerovanja, a posebice na ona koja se tiču pučke meteorologije.²² U većini tih egzemplifikacija temeljna je riječ vezana uz liturgijsku godinu, tj. godišnji ciklus svetkovina, blagdana i spomendana. Vrlo je mali dio takvih egzemplifikacija gdje nema pojma vezanog uz kršćanstvo (npr. *apr'ijl*).

apr'ijl "travanj" ⑤ *Či apr'ijla m'ore km'ęt ūr'atī, apr'ijla bū m'ouro puč'ijvatī.* ⑤ *Či je za apr'ijla l'ejpū, d'obru je za kr'ouh i s'ęnu.* ⑤ *'Ak apr'ijla r'adu grm'ij, mr'aza se v'ęč n'ej tr'ejba buj'atī.*

Bal'oš "oblik muškog imena Blasius. (sv. Bal'oš slavio se 3. veljače)". ⑤ *Guspud'ijm za Bal'oža pusvet'ij g'oute.* ⑤ *T'ej d'ęn g'azda 'ide k m'ęši. P'osle vr'ejze tr'ij p'rve tr'se. Z'otū sū r'ęklī: "Bal'oš p'rvj rez'oč!"*

B'ora "oblik ženskog imena Barbara (sv. Barbara se slavila 4. prosinca)." ⑤ *Či je na B'oru mr'as, tr'ajo bū v'ęs z'ijmskī č'as.* ⑤ *Na B'oru se n'ej sm'ęlū š'ijvatī. č'ęjhalū se p'ęrije i pret'okalu v'ijnu. Pu s'ęlī se 'išlū m'olīt B'ožeka. T'ej d'ęn sū rud'orī 'išlī k m'ęši.* ⑤ *Na B'oru je m'oškī d'ęū v h'ižī na n'okla c'ejpanjcy. N'ad gl'ovum je zd'ijgeū škrl'oka i puv'ejdo: » B'ouk n'am d'aj t'ulīkū p'icekyf kak je na gl'ovī l'ošī!« T'ej d'ęn sū kr'avaj d'olī s'oul ka būdu b'ojše ml'ęjku m'ęle.* ⑤ *Na B'oru n'ę smī ž'ęna p'rva d'ojtī v h'ižū. T'ę n'ędu m'ęlī sr'ęče.* ⑤ *Ml'inari sū se jedn'okū buj'alī ka ijm p'rva n'ę bū d'ojšla ž'ęna v ml'ijn ka se k'ajle n'ędu pušem'ęrīle, a r'ęmen p'očju.*

C'iljnu "spomendan svete Cecilije" ⑤ *Či za C'iljnu h'oudu grm'ij, h'ajdi r'oda km'ęt dūb'ij.* ⑤ *Či na C'iljno grm'ij i tr'ęska, v l'ętū bū ž'ita kak p'ęjska.*

Iza egzemplifikacija ne donose se prijevodne semantizacije, no u zagradama se često objašnjava širi kontekst (povijesni, društveni, zemljopisni...), npr.

HIŽA [h'iža h'iže] *f* 1. *kuća*. ★ V h'ižī se z g'ajnka 'išlū v k'ouhīū pak z k'ouhīe v kum'urjcy. V kum'urjcy je b'ila drv'ęna l'ojtra za na n'ojža. ★ Sk'orūm s'aka

²² Poznat je tzv. *Lucijin kalendar*: na temelju praćenja vremena u periodu od Svete Lucije do Badnjaka, odnosno od 13. do 24. prosinca, predviđalo se vrijeme za cijelu sljedeću godinu. Tih dvanaest dana predstavljaju dvanaest mjeseci u godini, a svakih 45 minuta u danu predstavlja dane u mjesecu.

h'iža je m'ejla d'ostj d'eće, n'egdj du dvan'ojust. 2. *soba*. ★ M'eļj sų p'rvų j z'odīų h'ižų. (*Uobičajene kuće u Murskom Središću obično su imale hodnik te lijevo veliku i desno malu sobu. Iz hodnika se ravno ušlo u kuhinju. Desno iz kuhinje bila je smočnica u kojoj su bile drvene ljestve kojima se penjalo na tavan.*)

HUNT [h'ount h'ounta] *m* RUD. *rudarski vagonet*. ★ S'akj h'ount je p'elo pu 500 k'ijl l'apūra. (*Svaki je rudar za osam sati rada morao nakopati, natovariti te izgurati na glavni izlaz 11 vagoneta ugljena. To je važno za mjesta gdje je bilo ugljena u većim količinama. Koliko treba tko iskopati određivali su normirci, a to je ovisilo o debljini ugljena*). ★ Z j'ame sų h'ounte jedn'okų vl'ekle j ž'ene i m'oškj.

JAMA [j'ama j'ame] *f* RUD. *rudarsko okno* ★ Rųd'orj sų ūst'alj vų vr'ouhīeni j'amj. ★ C'eřufka je b'ila n'ojh'ujša j n'oju'asniša j'ama. V'oda je c'ouřila na s'e str'oņj. (*Prvo rudarsko okno u Međimurju bilo je Hrastinka I - otvorena 1925. g., a drugo Hrastinka II – otvorena 1955. g. Rudarenjem su se ta dva okna spojila.*)

KOROŠČEC [Kųr'oščec Kųr'oščeca] *m* *naziv jednog polja oko Murskog Središća*. ★ Na Kųr'oščecų smų br'olj sl'otkje. (*Nekad su na Koroščecu bili vinogradi, voćnjaci i obradiva zemlja*).

Kanonski se oblici frazema navode nakon posljednje egzemplifikacije, tj. govornog primjera koji se odnosi na natukničku riječ ili pak iza posljednje natuknice koja se odnosi na natukničku riječ u samostalnoj upotrebi. Od prethodnog su dijela leksikografskog članka odvojeni posebnim grafičkim znakom ⊕, npr.

ČRV [č'rf č'rva] *m* *crv*. ★ V j'abuķj je zagr'ijzeų č'rva. ⊕ D'eļlam kak č'rf.

Nakon kanonskog oblika frazema u zagradi se nalazi prijevodna semantizacija samo ako sam procijenio da ona nije prozirna, npr. ⊕ 'Išče n'ejmaš p'eđeset l'ejt, a vel'iš da sj v'idjo Abr'ahama. (*ironičan iskaz upućen nekome tko se pravi da ima veliko životno iskustvo*)

Nakon značenja kod nekih se frazema nalazi i egzemplifikacija ako je zabilježena u sirovoj građi ili je naknadno pronađena, npr. ⊕ b'objj k'aut (*dio obzora iz kojeg obično dolazi nevrijeme - ovdje je to sjeverozapad*). ★ Km'ijčj se z b'objega k'auta. (*Nevrijeme je obično dolazilo sa sjeverozapada.*)

U kvalitetnom rječniku mjesnoga govora kroz egzemplifikacije se čuva i uspomena na neke zanimljive osobe, npr.

PRINCOFKA [Pr'incufka Pr'incufke] *f* *jedan od zabilježenih nadimaka*. ★ St'ora Pr'incufka je m'ejla st'oruğa j'apeka št'erj je b'iu sųld'ot na dv'oru M'arije Ter'ezije. Car'ica ga je puř'olila pred s'emj sųld'otj da 'ima n'obj'ojšu p'ostavų, zgl'oņcane s'ore j b'ijo je pr'imer k'ak tr'eđa drž'atj s'ablų j k'ak se drž'atj na k'oīų. V j'ejnjm dv'orcų je v'učjjo sųld'ote jah'atj. Car'ica mų je d'ola

napr'ajtj purtr'eta, d'ost v'eljkj, št'erj je v'ijsjo v g'ajnkj v Sred'išču pre st'orj Pr'incufkj. 'Una se s t'ejm št'imala.

ŽEMLA [ž'emla ž'emle] *f vrsta peciva*. ★ Prv'ijč smj j'elj ž'emle za mažar'ijje. St'ora Žjd'oufka **Ěpingerja** vj L'endavj je n'am d'ečj d'ola ž'emle. "T'ou n'gd'or n'em puž'obila.", pu v'edala je Tr'ęza, v'e v'eč st'orja.

SLAVEK [Sl'avek Sl'aveka] *m oblik muškog imena Slavko*. ★ **Sl'avek N'eťin** je puđ'ovo nuv'ine j sv'ejče pu c'ejlum Međ'imurju, j t'ou p'eškj. S'akumu je zn'au d'a mu je 'imendan.²³

HEC [h'ęc h'ęca] *m vic, šala*. ★ **Hr'ęnek** kak Hr'ęnek je pu v'edo m'asten h'ęc

Kao natuknice javljaju se i brojni obiteljski nadimci, no samo oni jezično zanimljiviji (većinom oni koji nisu tvoreni od zabilježenih mena ili

²³ Slavek Srnc bio je mjesni siromah koji je sitno zarađivao za život prodajući list *Međimurje* po cijelom Međimurju, čak i Prekomurju, i to pješice. Zahvaljujući rječniku i inicijativi gospođe Grozdane Rob, prošle je godine dobio i svoju spomen-ploču. Prenosim izvješće o tom događaju s mjesnog internetskog portala: "Blagdan Svih Svetih iskorišten je i za otkrivanje spomen ploče **Slaveku Srncu** ili kako su ga mještani od milja zvali **Netinom Slaveku**. Mnogi mladi sigurno ne znaju puno o tom "dobrom duhu" Murskog Središća o čemu svjedoče riječi presjednika Gradskog vijeća Miljenka Cmrečaka: "Gospodin Slavko Srnc rođen je 25.01.1920 godine u M. Središću. Tu je odrastao i završio osnovnu školu. Imao je sestričnu Marišku i živjeli su u maloj trošnoj kućici u ulici J. Broza 70. Kako su u to vrijeme u Središću svi imali nadimke, imali su ga i oni. Zvali su ih Netini. Slavek Netin bio je topla ljudska duša i bio je osoba koja je svom mjestu Središću dala obilježje. Iako je bio siromašan novcem, bio je bogat duhom i umom. Vjera i Bog bili su mu stalni pratioci i nije bilo "svetka", a da on nekom u Središću ili okolici nije osobno čestitao rođendan. Nije bilo osobe u Središću koju on nije poznao, nikad nikog nije zaboravio, a dobra volja i uvijek topla riječ bili su njegovi stalni pratioci. Njegovo poštenje bilo je neizmjerljivo i koliko god skromno živio nikad nikome nije uzeo ni novčića. Živio je od svog rada. Njegova velika *crna taška* bila je ispunjena svijećama i listom *Međimurje* i to je bio način njegove zarade i prehranjivanja. Kad bi u daljini ugledali osobu s dugim prepoznatljivim balonerom, znalo se da to ide Netin Slavek. Bio je prvi pravi jedini serjajnski kolpolter. Uz taj svoj posao nosio je i uvijek dobro sa sobom, vedar duh, poticao na krepost i dobre navike i svakome pomagao da lakše podnese to burno more života. Poznavajući odlično i mađarski jezik, često je obilazio susjedno nam Prekmurje i tako prenosio vijesti s jednog i drugog kraja. Rado su ga svi mještani gostili, ali u slučaju da taj dan domaćin nije imao vremena za Slaveka, trebalo ga je samo ponuditi grahom i on bi to veoma elegantno odbio i odjurio dalje. Taj možda mali, novcem siromašan, skroman, ali nadasve čovječan, plemenit, druželjubiv, ali ne i nametljiv Slavek Netin pučanin, figura je koja osvjetljava ovaj grad svojom osobnošću. Umro je 18.06.1991. godine tiho, neprimjetno u svojoj siromašnoj kućici u bijedi i siromaštvu te pokopan na mjesnom groblju tu odmah kraj stare kapure. Kako je živio, takav mu je bio i grob, nezamjetan, skroman, prekriven travom i svakako je zaslužio da se o njemu i njegovu imenu pobrine gradska vlast jer to si je taj mirni skromni čovjek i zaslužio". Oni stariji koje će ovaj članak podsjetiti na prošlost i neka davna vremena sigurno će se sjetiti Slaveka Netinog i sigurno će se svatko prisjetiti barem jedne anegdote s tim malim, ali tako velikim čovjekom. <http://www.emedjimurje.hr/opcenito/netin-slavek-dobri-duh-murskog-sredisca-dobio-spomen-plocu>

prezimana, npr. *Pat'upuvj, Pl'ajuvj, P'ozničuvj, Pr'incuvj, R'usičkinj*) ili pak osebujnji (npr. *H'itleruvj*).²⁴

Semantizacija egzemplifikacija provedena je samo u rijetkim slučajevima, i to više kao prilika za iznošenje nekih povijesnih okolnosti ili zanimljivosti iz svakodnevnog života, npr.

JAMA [j'ama j'ame] *f* RUD. *rudarsko okno* ★ Rūd'orj sų ũst'alj vų vr'ouhĕni j'amj. ★ C'eřufka je b'ila n'ojh'ujša j n'ojp'asniša j'ama. V'oda je c'ourjla na s'e str'onj. (*Prvo rudarsko okno u Međimurju bilo je Hrastinka I - otvorena 1925. g., a drugo Hrastinka II – otvorena 1955. g. Rudarenjem su se ta dva okna spojila.*)

HIŽA [h'iža h'iže] *f* 1. *kuća*. ★ V h'ižj se z g'ajnka 'išļ v k'ouhĕ pak z k'ouhĕ v kųm'ourjcy. V kųm'ourjcy je b'ila drv'ena l'ojtra za na n'ojža. ★ Sk'orųm s'aka h'iža je m'ejla d'ostj d'eće, n'eđdj dų dvan'ojst. 2. *soba*. ★ M'eļj sų p'rvų j z'odjĕ h'ižj. (*Uobičajene središćanske kuće obično su imale hodnik te lijevo veliku i desno malu sobu. Iz hodnika se ravno ušlo u kuhinju. Desno iz kuhinje bila je smočnica u kojoj su bile drvene ljestve kojima se penjalo na tavan.*)

HUPKAČ [h'upkač h'upkača] *m* *ptica pupavac*. ★ H'upkač je pųb'iro č'rve za k'qulaj z kr'ofskųga dr'ečka. (*stalna pratilja kolske zaprege*).

JEZ [j'ejs j'ejza] *m* *vrsta male brane*. ★ N'ej je sk'opo p'aže za j'ejs j n'ej se sm'eų k'qupati. (*Kako bi dobili veću dubinu vode za plivanje, djeca su ljeti uzimala lopatom travu sa zemljom i stavljali je na sredinu potoka kako bi se voda akumulirala.*).

Semantizacija frazema napisana je samo kod onih manje prozirnih, npr.

⊗ Čj hųrm'ok napr'ovj d'eću t'e B'quk m'qura d'atj d'oušų. (*Ako i budala napravi djecu, Bog im mora udahnuti dušu, tj. dati život.*)

1. *bubamara*. ⊙ Marg'ejtjca, marg'ejtjca, pųk'ozj mj p'outa k'am bųm se ž'eņjla! (*To su govorile djevojčice držeći na dlanu bubamaru.*) 2. *ivančica*. ★ Pų sĕn'okušaj smų br'olj marg'ejtjce.

4. Određivanje arhileksema

Na početku rječničkog članka dobro je da stoji arhileksem zbog lakše čitljivosti i pristupačnosti što širem krugu čitateljstva: on je neakcentiran i pisan fonemima iz standardnog jezika, što znači da se ne bilježi otvorenost i zatvorenost samoglasnika te složenost sustava u nenaglašenoj poziciji, tj. to je pretpostavljeni oblik koji bi neki leksem imao kad bi se fonološki prilagodio fonemima iz standardnog jezika. No procijenio sam da je dobro

²⁴ Nismo uspješni doznati razlog zašto je ta obitelj dobila ovakav vrlo originalan obiteljski nadimak.

napraviti neke izuzetke od fonološke prilagodbe natuknice na standardni jezik u arhileksemu, i to:

a) nazalno *ĩ* u arhileksemima je prikazano kao *nj* (ROĐENJE **ruj'eje k'oĩ**; SVINJA **sv'ĩia**);

b) obezvučeni suglasnici na kraju riječi u arhileksemima su prikazani kao njihovi zvučni parnjaci (ROB **r'op**, ROBEŽ **r'qubeš**, ROKAV **ruk'of**).

Kada dođe do "arhileksemske homonimije", arhileksemi se označuju brojčanim oznakama ¹, ²...

ŠEFICA¹ [š'ɛf̥ica š'ɛf̥ice] *f zaimača*. ★ Sa š'ɛf̥ic̥um s̥j je nam'ɛtala j'ouhu. = š'ɛfla

ŠEFICA² [š'ɛj̥f̥ica š'ɛj̥f̥ice] *f upraviteljica*. ★ Š'ɛj̥f̥ica nas b'ole nadgled'ovle n'ejk š'ɛjf.

NATEČI¹ [nat'ɛč̥i nat'ɛč̥em, *imp.* nat'ɛč̥i, *prid. rad.* nat'ɛko / nat'ɛkeu, nat'ɛkla] *pf. doteći - o vodi*. ★ V'oda je nat'ɛkla v p'odrum.

NATEČI² [nat'eč̥i nat'egnem, *pl.* 3. nat'egnej̥u, *imp.* nat'egnj̥, *prid. rad.* nat'eg̥eu / nat'egnu, nat'egla, *prid. trp.* nat'egjenj̥] *pf. nategnuti*. ★ R'ɛkla sem ĩj n'aj m̥j nat'eč̥i bl'ouzu. 'Una j̥u je s'ej'ɛnu nat'egn̥ula. = nat'egn̥uťj̥

U ovim primjerima vidimo da "arhileksemska homonimija" ne znači da postoji homonimija i među natuknicama, a i izvrsni su primjeri minimalnih fonoloških parova.

Prava homonimija bilježi se eksponentima i kod kanonskog oblika natuknice (npr.

ŠEF¹ [š'ɛj̥f̥¹ š'ɛj̥fa] *m šef*. ★ Š'ɛj̥f̥ k̥umand'ejra na p'oslu.

ŠEF² [š'ɛj̥f̥² š'ɛj̥fa] *m vrsta tikve oblikom pogodne za vađenje vina iz bačve*. ★ Z š'ɛj̥f̥um s̥u j'ɛmalj̥ v'ijn̥u z l'agva.

Arhileksemi omogućuju lakše abecediranje natuknica i njihovo pronalaženje. Posebice se to odnosi na lekseme u kojima je otvoreno 'o ili je došlo do neutralizacije *o* i *u* u nenaglašenoj poziciji. Budući da je većina 'o nastala od dugog *a*, većina bi čitatelja te riječi tražila pod A, a ne pod O. Kod leksema gdje je došlo do neutralizacije *o* i *u* u nenaglašenoj poziciji bilo bi još kompliciranija situacija, npr. *uv'eriťj̥* "uvjeriti" i *ov'eriťj̥* "ovjeriti" bilo bi jedno do drugog pod U, a rijetko tko bi se sjetio tražiti glagol sa značenjem "ovjeriti" pod U koje će većina čitatelja koji nisu jezikoslovci zbog grafičkog oblika poistovjetiti s *u*, a na *o* ne bi ni pomislili. Isto bi tako bilo nespretno da se leksem *ur'oc̥* "orač" traži pod U (naglasak je na posljednjem slogu pa su se *u* i *o* neutralizirali), a 'oratj̥ i 'oraťe pod O.

5. Gramatički elementi rječničkog članka

Ako se pravilno odaberu gramatički elementi rječničkog članka, rječnik može pružiti sve gramatičke podatke, a da ne bude preopsežan i nečitljiv. Nakon odrednice vrste riječi kod deklinabilnih riječi obvezno dolazi genitiv jednine (kod imenica koje su *pluralia tantum* genitiv množine), a kod glagola 1. lice jednine prezenta (3. lice jednine kod glagola kod kojih bi 1. ili 2. lice jednine ili cijela jednina bili nerealni ili u praksi nepotvrđljivi, npr. *puvr'etj se* jd. 3. *puvr'i se*; *puĝur'etj* pl. 3. *puĝur'ijju*). Kod sekundarnopovratnih glagola gdje je 1. l. jednine nerealno kod refleksivnog oblika, ono se ipak donosi ako je realno 1. l. prelaznog oblika, npr. *res'ipatj (se) res'ipam (se)*; *uđškr'inuťj (se) uđškr'inem (se)*. Nakon tih obveznih oblika ostali se oblici donose samo ako se u nekom od njih nalazi neka naglasna promjena ili promjena kvalitete samoglasnika u odnosu na genitiv jednine ili 1. lice jednine prezenta.

Ako se kod pridjeva radnog navedu sva 3 roda jednine, a ne spominju se množinski oblici, tada je u množinskim oblicima naglasak i kvaliteta naglašenog samoglasnika kao u srednjem rodu jednine. Npr. kod slijeda prid. rad. *b'eĵal, bež'ola, b'eĵalu* treba podrazumijevati sljedeće oblike u množini: mn. *b'eĵalj, b'eĵale, b'eĵala*.

6. Lingvostilističke odrednice

Nastojali smo staviti što više lingvostilističkih odrednica čime smo htjeli utvrditi karakterističnu uporabu leksema, dati podatke o njihovu dopunskome ili etičkome značenju, a također i vremenskoj raslojenosti leksika. 3 su vrste lingvostilističkih odrednica (Točkica: 5-6) a) oznake za pripadnost određenomu funkcionalnom stilu b) oznake koje sadrže oznake o dopunskome ili etičkome značenju leksema, poput oznaka za odmilice, pogrđice, vulgarizme i druge c) oznake koje kazuju kojem vremenski i prostorno raslojenomu dijelu leksika određena lema pripada. Iako u rječniku mjesnoga govora formalno nije riječ o leksički normiranom jeziku, sve te odrednice, pa i stilske, impliciraju njihov odnos (Hrvatski jezični savjetnik 1999:59) prema jednoj zamišljenoj normi koja se najviše očituje kroz učestalost upotrebe pojedinog leksema ili nekog njegova značenja.

Upotrebljavao sam sljedeće lingvostilističke odrednice:

rijetko upotrebljavani leksemi koji imaju češće upotrebljavani sinonim (RAR.)

HOJSPINKLIN [h'ojsp'ijŋkljŋ h'ojsp'ijŋkljŋa] *m* RAR. *kravata*. ★ Zn'q zav'ezatj h'ojsp'ijŋkljŋa.

KORŠMIT [k'oršmjt k'oršmjt] *m* RAR. *veterinar*. ★ K'oršmjt je c'ejpju k'okušj pu s'eļj. N'aša m'amjca je n'ekaj k'okušj puškr'ijla.

POŠTRETITI SE [puštr'etj se p'oštrem se, pl. 3. p'oštreyu se, *imp.* p'oštri se, *prid. rad.* p'oštro se, puštr'la se, p'oštrlu se, *prid. trp.* p'oštrti] **pf.** RAR. *obrijati se.* ★ Zar'oum se p'oštreyu.

eufemizmi (EUF.)

HEHNOTI [h'ehnuṭj h'ehnuṭj, h'ehnem, pl. h'ehnejy, *imp.* h'ehni, *prid. rad.* h'ehno, h'ehnuḷa, h'ehnuḷy, *sup.* h'ehnuṭ, *prid. trp.* h'ehjēni] **pf.** EUF. *umrijeti.* ★ Naz'odīe bŷ s'ejeny h'ehno.

POJAHATI [puj'ahati puj'ašem, pl. 3. puj'ašejy, *imp.* puj'ašj, *prid. rad.* puj'aho / puḥ'ahaŷ, puj'ahala, puj'ahaly, *prid. trp.* puj'ahanj] **pf.** EUF. *pregaziti nekim prijevoznim sredstvom.* ★ K'am gled'ijš? 'Očeš ka te puj'ašem? = zj'ahati

historizmi (HIST.)

ARMEDIJA [arm'ežija arm'ežije] *f* HIST. *pokrajina.* ⊗ T'akšega ga n'ej k'ak j'e c'ejla arm'ežija. (*o vrlo sposobnom muškarcu.*)

FERENC JOŽEF [F'eřenc J'oužef F'eřenca J'oužefa] *m* HIST. *austrijski car te ugarsko-hrvatski i češki kralj (1848. - 1916.).* ⊗ T'ou je b'ilu za F'eřenc J'oužefa. (*vrlo davno*)

leksemi čije je značenje (ili jedno od značenja) slabiji izraz u odnosu na njihov sinonim (LIT.)

SPOKATI (SE) [sp'okatj (se) sp'oukam (se), pl. 3. sp'oukaju (se), *imp.* sp'okaj (se) / sp'oukaj (se), *prid. rad.* sp'oko (se) / sp'okau (se), sp'oukala (se), sp'okalŷ (se), *prid. trp.* sp'okani / sp'oukani] **pf.** 1. *popucati.* ★ R'ouke sŷ mŷ s'e sp'oukane. ★ Uđ j'oke t'oče sŷ jŷm sp'okale š'ojbe na ŷbl'okaj. 2. LIT. *istučī.* ★ Sp'oko ga je pu r'ijti. ★ D'ojde mŷ v'oula ka ga sp'oukam za s'e k'aj mŷ je napr'avju! II. REFL. LIT. *potučī se.* ★ Hŷm'okj sŷ se sp'okalj z'o n'ika.

ZAPOČITI SE [zap'očitj se / zapuč'iti se, zap'čim se, pl. 3. zap'oučjju se, *imp.* zap'oučj se, *prid. rad.* zap'očju / zap'očjjo se, zap'oučjla se, zap'očjlu se / zapuč'ilu se, *prid. trp.* zap'oučenj] **pf.** LIT. *zabiti se u koga ili što.* ★ Z pec'ikljnuḡm se zap'oučjjo v z'ijti.

leksemi iz vjerskog života ili vjerske terminologije (RELIG.)

NASEVEKE [n'asev'ejke] *adv.* RELIG. *zauvijek.* ★ N'asev'ejke v'ekŷva, 'amen!

NAVEŠČUVATI [navešč'uvatj navešč'uvlem, pl. 3. navešč'uvleju, *prid. rad.* navešč'uvo / navešč'uvaŷ, navešč'uvala, navešč'ualy] **impf.** RELIG. *navješćivati.* ★ 'Ajngelj sŷ navešč'ualj ka bŷ Mar'ija ruđ'ijla m'alŷga 'Isuška.

leksemi sa šaljivim značenjem (ŠALJ.)

CUCNOTI [c'ucnuṭi c'ucnem, *pl.* 3. c'ucneju, *imp.* c'ucni, *prid. rad.* c'ucno, c'ucnuḷa, c'ucnuḷu] *pf.* ŠALJ. *dotočiti*. ★ C'ucni mi išče m'alu v'ijna! N'aj šp'aratj!

CIKUTA [c'ikuṭa c'ikuṭe] *f* ŠALJ. *noga*. ★ C'ikuṭe me ne n'ešeju.

DRAKSLIN [dr'akslin dr'akslina] *m* ŠALJ. *dotrajala naprava - najčešće bicikl ili taljige*. ★ K'aj buš z t'eim dr'akslinum?

NATORBATI SE [nat'qurbati se nat'qurbam se, *pl.* 3. nat'qurbaju se, *imp.* nat'qurbaj se, *prid. rad.* nat'qurbo se / nat'qurbaḷ se, nat'qurbala se, nat'qurbalu se] *pf.* ŠALJ. *jako se najesti*. ⊗ nat'qurbati se du 'amena ★ K'o bi zd'ržo pre t'ej hr'oni? Nat'qurbalj smu se du 'amena.

NORHAZ [n'orh'as n'orh'aza] *m* ŠALJ. *ludnica*. ★ Dr'ugam si n'ej k'ak za n'orhas!

OTKRMANITI [uṭkrm'oṇiti uṭkrm'oṇim, *pl.* 3. uṭkrm'oṇiju, *imp.* uṭkrm'ani, *prid. rad.* uṭkrm'oṇiju / uṭkrm'oṇijo, uṭkrm'oṇiḷa, uṭkrm'aniju] *pf.* ŠALJ. *naglo otići*. ★ Pre vr'ogu, k'am je t'ak f'asj uṭkrm'oṇiju?

žargonizmi (ŽARG.)

BAJBOK [b'ajbuk b'ajbuka] *m* ŽARG. *zatvor*. ★ Z'aprt je v b'ajbuku.

BUKSA [b'uksa b'ukse] *f* ŽARG. *novčanik*. ★ B'uksa je p'una pen'es.

CVIKERI [cv'ikeri cv'ikeri / cv'ikeruḷ] *m pl.t.* ŽARG. *naočale*. ★ Ne v'ijdi bez cv'ikeri.

KEBATI [k'eḃati k'eḃam, *pl.* 3. k'eḃaju, *imp.* k'eḃaj, *prid. rad.* k'eḃo / k'eḃau, k'eḃala, k'eḃalu, *sup.* k'eḃat] *impf.* ŽARG. *krasti*. ★ K'eḃalj su duk se puḷ'ozala pr'ijlika.

pejorativi (PEJ.)

NACRKAVATI SE [nacrk'oḃati se nacrk'oḃlem se, *pl.* 3. nacrk'oḃleju se / nacrk'oḃaju se, *prid. rad.* nacrk'oḃo se / nacrk'oḃau se, nacrk'oḃala se, nacrk'oḃalu se, *sup.* nacrk'oḃat se] *impf.* PEJ. *provoditi vrijeme u spavanju*. ★ M'ara, M'ara, d'ost si se nacrk'oḃala! D'eḷu č'oḃka.

NAKINĐURITI SE [nakinž'uriti se nakinž'urim se, *imp.* nakinž'urj se, *prid. rad.* nakinž'urijo se / nakinž'uriju se, *prid. trp.* nakinž'urenj] *pf.* PEJ. *nakititi se*. ★ Nakinž'urila se za s'eim j sv'očem.

leksemi koji se upotrebljavaju isključivo u komunikaciji s djecom (DJEČ.)

PA-PA [p'a-p'a] *uzv.* DJEČ. *pozdrav djetetu prilikom rastanka*. ★ D'aj t'ati p'a-p'a!

POSCALIGAČ [puḷscal'ijgač puḷscal'ijgača] *m* DJEČ. *popišanko*. ★ N'aj b'iti puḷscal'ijgač!

STRICEK [str'iček str'ičeka] *m* DJEČ. *odrasla muška osoba*. ★ P'ijtaj str'ičeka d'a 'ide c'uk!

hipokoristiki (HIP.); deminutivi (DEM.)

Najčešće su te oznake zajedno jer se isti oblik upotrebljava i za izražavanje odnosa bliskosti, nježnosti, intimnosti, prisnosti i za značenje umanjenosti. Često je i u samoj komunikaciji teško odrediti je li govornik htio izraziti jedno ili drugo. Svaki deminutiv može biti hipokoristik, ali ne i obrnuto. Čiste hipokoristike imaju nazivi za životinje, npr.

CICEK [c'icek c'iceka] *m* HIP. < m'ačkec. ★ C'icek mǝ se m'ota pǝd n'ogaj.

LILIKA [l'iljka l'iljke] *f* HIP. < r'aca. ★ Hr'õnj l'iljke z kǝr'õuznjm šr'õutǝm.

PAJCIKA [p'ajcika p'ajcike] *f* HIP. < sv'ija. ★ Mes'õr 'Ivǝ v'eč je kr'eđǝ ka bǝ p'ajcǝkǝ v'õum z k'õca pǝt'eǝo. I cv'ijlj, cv'ijlj p'ajcika n'aša. I nak'õulǝ ž'alǝsten gl'õs razn'õša.

PIŠĆE [p'išće p'išćeka] *n* HIP. < p'icek.

MUJMEK [m'ujmek m'ujmeka] *m* HIP. < z'õjec. ★ L'eipǝ pǝdr'õgaj m'ujmeke!

ČUČIKA [č'učjka č'učjke] *f* HIP. < k'õkuš. ★ N'aša č'učjka je zn'õsla j'ajce pak v'e kǝkǝd'õče.

Zabilježen je i hipokoristik od jednog glagola:

TRAIČKATI [tr'ačkatǝ tr'ačkam, *pl.* 3. tr'ačkajǝ, *imp.* tr'ačkaj, *prid. rad.* tr'ačko / tr'ačkajǝ, tr'ačkala, tr'ačkalǝ, *prid. rad.* tr'ačkaj / tr'ačko, tr'ačkala, tr'ačkalǝ, *sup.* tr'ačkat] *impf.* HIP. < tr'ačatǝ. ★ M'oškǝ sǝ gr'sǝj ǝd ž'eñǝ duk tr'ačkajǝ. T'ak se vel'ij.

Zanimljivo je da je imenica *B'ožek* samo hipokoristik od imenice *B'õuk*, a ne i deminutiv.

BOŽEK [B'ožek B'ožeka] *m* DEM. HIP. < B'õuk. ★ B'ožek, t'ij jed'ijñǝ zn'õš n'aše m'õuke! ★ Prelǝbl'eñǝ m'õj B'ožek, sm'ijljǝj mǝ se! ★ B'ožek prehr'õnj n'ašǝ d'ečjǝcǝ! D'aj ijñ kr'uheka v r'õuke!

Zanimljivo je da je *h'ižica* hipokoristik / deminutiv od *h'iža*, ali samo od značenja „kuća“, a ne i od „soba“.

SUNĆECE [s'õunćece s'õunćeca] *n* HIP. DEM. < s'õunce. ★ Sv'ejtǝ nam sv'ejtǝ s'õunćece!

TEHEK [t'ehek t'eheka] *m* HIP. DEM. < č'aj. ★ N'õjr'õjšǝ sǝ p'ijlj t'eheka sa žgan'icǝm.

VULIČKA [vul'ijčka vul'ijčke] *f* HIP. DEM. < v'uljca. ★ V'õu tǝ vul'ijčkǝ je s'am p'õr h'ijš.

ZEMLICA [z'ɛmljica z'ɛmljice] *f* HIP. DEM. < *zemljica*. ⊗ L'ehka ti z'ɛmljica!

JAJČEKO [j'ajčeku j'ajčeka] *n* HIP. DEM. < j'ajce. ★ Vr'opci 'imaju m'ala j'ajčeka.

KRUHEK [kr'uhek kr'uheka] *m* 1. HIP. DEM. < kr'ouh. ★ “Či ti kr'uhek up'odne d'olj, zd'igni ga, k'ušni ga i d'eni naz'oj na st'ol.” - vuč'ijla n'as je st'orjka! 2. *snijet - vrsta nametnika crne boje na pšenici i žitu*. ★ Kr'uheke smu prud'ovalj v z'odružni d'oum. N'ekšj l'ejki su se d'elali s'toga.

MALIČKI [m'aljčki m'aljčkuga] *adj.* HIP. DEM. < m'alj. ★ T'am za gr'abum je m'aljčki brešč'otiek. K'oma ga v'ijdiš.

MALIČKO [m'aljčku] *adv.* HIP. DEM. < m'alj. ★ St'opij 'Iveku m'aljčku ml'ejkeca!

leksemi koji na ekspresivan način izražavaju neko značenje EKSPR.

GOLOBRAC [gul'ubrac gul'ubraci] *m* EKSPR. *siromah*. ★ T'e bu zl'o! Duž budu gul'ubraci r'iharij, p'opj pak pravd'ošj, duž budu na n'eby žel'eizne ft'ice l'eitale, a za s'akim v'oglum žel'eiznica trtl'ola!

KAKTI [k'akti] *konj.* EKSPR. *kao*. ★ 'Oun k'akti mudrij'oš n'e smj d'elati sram'otu!

ŽIVLENJE [živl'eje živl'eja] *n* EKSPR. *život*. ★ J'eguvu živl'eje je b'ilu kr'otku. ⊗ V s'akum živl'eju up'odne n'eka d'ežža.

vulgarizmi VULG.

CRKETINITI [crket'inijti crket'inim] *impf.* VULG. *ljenčariti*. ★ N'aj s'am crket'inijti. H'odj d'elat n'ekaj! ★ V'unj nas č'oka d'elu, a t'ij n'utri crket'injš!

ZAJEBATI (SE) [zaj'ebati (se) zaj'ebem (se), pl.3. zaj'ebeju (se), imp. zaj'ebj (se), *prid. rad.* zaj'ebo (se) / z'ajebo (se) / zaj'ebaū (se) / z'ajebaū (se), zaj'ebala (se), zaj'ebalu (se) / zajeb'alū (se), *prid. trp.* zaj'ebani / zajeb'oni] *pf.* I. TRANS. VULG. *nadmudriti koga*. ★ S'elski h'oharij su ga zaj'ebali. R'ekli su mu ka mu je k'ouma hm'rla. 'Oun se p'ožurij i k'oupiju p'ortu te je n'ej zn'ou k'am z i'oum pak iju je 'odneso na n'ojža. 2. *prevariti*. ★ Z'ajebo me k'ak šmrkl'ijfca. II. REFL. VULG. *prevariti se*. ★ F'ejst se zaj'ebo, a s'ij smu mu guvur'ilj.

7. Obrada inačica i sinonima

Sinonima i inačica uvijek ima neusporedivo više u mjesnim govorima negoli u standardnom jeziku, no usprkos njihovoj brojnosti mjesni govori su ipak

vrlo uređeni organski sustavi²⁵, s obzirom na činjenicu da nisu prošli proces standardizacije koja u najvećoj mjeri podrazumijeva uklanjanje najvećeg broja inačica iz sustava kako se on ne bi nepotrebno opterećivao. "Stoga se uvijek kad je riječ o sinonimiji mora voditi računa o vremenskoj, prostornoj i funkcionalnoj raslojenosti leksika da bi se mogli odrediti okviri u kojima su mogući sinonimni odnosi." (Mihaljević 2001: 192)

Sinonimi su povezani uputnicom =. Značenja i egzemplifikacije dolaze samo kod leksikografski "dominantnog" sinonima.²⁶ Kod leksikografski hijerarhijski podređenih sinonima značenje se treba pogledati kod "dominantnog" sinonima, a uz njih dolazi samo odrednica vrste riječi i gramatička obrada, a vrlo rijetko i egzemplifikacija. Nastojalo se da "dominantni" sinonim bude onaj koji je starijim ispitanicima stilski neutralniji (i samim time i češći u upotrebi) u odnosu na "podređene", npr. *c'intur* = *gr'qubje*, *č'qunta* = *k'ost*, *j'apa* = *'otec*, *v'odlati se* = *kl'adići se*, *b'irka* = *'ofca*, *f'ela* = *v'rsta*. Da su se u obzir uzimali mlađi ispitanici, odnos leksikografski hijerarhijski nadređenog i hijerarhijski podređenog sinonima u mnogim primjerima bio bi obrnut.

Često se nije moglo utvrditi koji bi sinonim trebao dobiti status hijerarhijski dominantnog ili krovnog, posebice kod fonoloških inačica, pa se to odredilo krajnje formalno, redosljedom po abecedi, npr. *bagužj'e* "otpad, stare stvari" = *baguž'ijje*, *bogme* = *b'ormeš*, *bec'ikljin* "bicikl" = *pec'ikljin*, *cv'irek* "čvarak" = *cv'irk*, *čl'ovik* = *človik*, *d'rejtj* "derati" = *dr'tj*, *fantaz'ejratj* "sanjariti" = *fantuz'ejratj*, *g'ojge* "postolje za vješanje svinja kod klanja" = *g'olge*, *hmai'ougač* "nestaško" = *vmai'ougač*, *hm'ok* "na način da je slabije poprženo - o jajetu" = *vm'ok*

Ponekad je za nadređenost presudila kvalitetnija egzemplifikacija, npr.

VGASNOTI (SE) [vg'asnūtj (se) vg'asnem (se), *pl.* 3. vg'asneju (se), *imp.* vg'asnj (se), *prid. rad.* vg'asno (se), vg'asnula (se), vg'asnulu (se), *prid. trp.* vg'ošjenj] **pf.** I. PREL. *ugasiti*. ★ Vg'asnj sv'etlū! II. REFL. *ugasiti se*. ★ 'Ogej se vg'asnul. ★ Pr'osjm te, vg'asnj se v'eč j'emput! = vg'asjtj (se)

VUHEK [v'uhek v'uhkuga] adj. 1. *vlažan*. ★ V'uhka puštel'iif se zl'ehka p'ejgla. 2. *koji ima miris po plijesni*. ★ V'uhka d'uha tj je v h'ižj. = v'ofek

Ako je neki sinonim vrlo rijedak u upotrebi, stavljena je stilaska odrednica RAR. ispred značenja ako u rječnik nije uvršten češće upotrebljavan sinonim.

²⁵ Organski govor je govor jedne socijalno čvrste, etnički homogene, zatvorene i definirane zajednice, dakle govor konkretnog sela ili skupine uže povezanih sela, zaselaka ili govor kojega plemena odnosno roda.

(Brozović 1970: 11).

²⁶ „To je ona riječ koja je stilski neutralna, dok su ostale riječi sinonimnog niza stilski obilježene riječi pa bi se to trebalo vidjeti i u njihovoj leksikografskoj obradbi.“ (Mihaljević 2001: 192)

Tako je npr. kod natuknica **k'oršmjt** (u rječniku nema natuknice **vetern'or**) i **h'ojsp'ijnkljn** (u rječniku nema natuknice **krav'ata**). Opet treba napomenuti da ovaj rječnik nije imao namjeru biti cjelovit, već je on popis leksema koje su skupljačica i znanstvenik zapisali, a ne treba ulaziti u to zašto nekih leksema nema. Postoje primjeri inače odličnih rječnika mjesnih govora gdje nema npr. etnika, etnice ili ktetika mjesta čiji se rječnik piše.

Sinonimi se mogu podijeliti na sljedeće vrste²⁷:

a) Oba su slavenskog podrijetla, jedan od njih je arhaičniji, a drugi suvremeniji:

ak "ako" = čj, ž'ijr "žir" = g'ubač, nufčan'ik "novčanik" = kebel'or, puđbr'itj se "obrijati se" = puštr'etj se

b) Jedan je germanizam ili hungarizam, a drugi slavenskog podrijetla:

b'etek = b'olest; b'irka = 'ofca; b'ota = št'ap; c'ajt = č'as ; c'intur = gr'qubje; č'qunta = k'ost; f'ela = v'rsta; hab'or = škr'ijā; j'apa = 'otec; j'ezeru = h'iledy; l'uft = zr'ok; r'apš'ijcar = kr'ivul'ovec; šv'icatj = zn'ojtj se; šp'igel = zrc'aly; v'odljatj se = kl'aditj se

c) Oba su sinonima neslavenskog podrijetla:

c'qiek / c'ota / c'ujek "prnja"; duč'on = štac'un; furšt'ekatj RUD. "nadograđivati sigurnosnu drvenu konstrukciju s debelim daskama kako bi se osigurao rudarski rov" = ajnšt'ekatj; b'orer "vrsta bušilice" = b'ormas'ijna; štr'eka "pruga" = gl'ajs

e) sinonimi tvoreni različitim tvorbenim sredstvima

cypr'ijja "vradžbina" = cyprn'ija; d'ećec "dječak" = d'eček; dežž'uvatj "kišiti" = d'ežž'itj

d'okut "dokle" = d'okič; dum'očj se "domoći se" = dum'ognutj se; dus'ečj = dus'egnutj "dosegnuti"; duš'epatj "došepati" = duš'eplatj; d'ost(a) "dosta" = d'ostj; h'elavj "neozbiljan" = h'elastj; Duł'iitek "osoba iz donjeg Međimurja" = Dułij'ončar; dut'ijkatj se "doticati se" = dut'ik'ovatj se; dr'ugdj "drugdje" = dr'ugder ; faštak "poklade" = fašnik; fkl'eknutj "uganuti" = skl'eknutj; fp'eħnutj (se) = p'eħnutj (se); g'qumbyšnica "pribadača" = g'qumbyvača; h'rgeš PEJ. "čovjek velike glave" = h'rgljn

f) "onomatopejski" sinonimi:

čjfk'etatj "glasati se - o vrapcima" = č'ifkatj; fr'flatj "frfljati" = frfulitj; žvrg'ulitj "žamoriti" = čvrg'ulitj

²⁷ Najprije navodim manje frekventnu istoznačnicu.

Fonološke inačice u kojima varijante prikazane u zagradama i čitane u kontinuumu ne narušavaju načela abecediranja prikazane su pod jednom natuknicom, jasno, pod uvjetom da je gramatički dio isti.

DOST(A) [d'ost(a)] *adv. dosta.* ★ D'ost sem se nad'elala. = d'ostij

KA(J)PAK [k'a(j)pak] *adv. 1. naravno, nego što.* ★ K'apak d'a je t'ak! 2. zašto. ★ K'ajpak t'uljiku premjšl'ovleš?

NEKA(J) [n'eka(j) n'ęčesa] *pron. nešto.* ★ V'unij se n'ekaj spr'ovla. Č'rnij ubl'akj sų nad h'ižum. ★ N'eka m'alų sem 'itak zasl'oužiju.

(O)PADATI [(u)p'odati] (u)p'odam, pl. 3. (u)p'odalų, imp. (u)p'adni, *prid. rad.* (u)p'odo / (u)p'odaų, (u)p'odala, (u)p'odalų] *impf. padati.* ★ P'odo je s'e n'ižiše j n'ižiše.

O(T)PROSTITI [u(t)prust'iti] u(t)prust'ijm, pl. 3. u(t)prust'ijų, *imp. u(t)pr'oustij, prid. rad. u(t)pr'ostiju / u(t)pr'ostijo, u(t)prust'ijla, u(t)prust'ily, prid. trp. upr'čeni]* *pf. oprostiti.* ★ Upr'oustij mį dr'ogj B'ožek s'e gr'eije m'oje! R'ejšj me ud s'ijh nev'oul! ★ Gr'eijh je n'ej uprust'iti.

Tamo gdje bi se čitanjem u kontinuumu narušilo načelo abecediranja, fonološke inačice se prikazuju kao dvije natuknice, npr.

bec'ikljn "bicikl" = *pec'ikljn*; *baguž'je* "otpad, stare stvari" = *baguž'ijje*, *bogme* = *b'ormes*, *cv'irek* "čvarak" = *cv'irk*; *č'ovik* = *čl'ovik*, *d'rejtj* "derati" = *dr'tj*, *fantaz'eiratj* "sanjariti" = *fantuz'eiratj*, *g'ojge* "postolje za vješanje svinja kod klanja" = *g'olge*, *hmai'ougač* "nestaško" = *vmai'ougač*; *hm'ok* "na način da je slabije poprženo - o jajetu" = *vm'ok*

Zaključak

Kako bi se skupila što iscrpnija građa za rječnik nekog mjesnog govora, a posebice ona koja se tiče ekspresivnije uporabe leksika u komunikacijski specifičnim situacijama i individualnim ostvarenjima norme, najbolje je da je skuplja ili znanstvenik jezikoslovac za svoj mjesni govor ili amater izvorni govornik u suradnji sa znanstvenikom koji usmjerava skupljanje građe i kasnije je obrađuje. Individualna ostvarenja norme u mjesnim govorima često mogu prijeći u status kolektivnog ostvarenja sustava pa ih uvijek treba uvrstiti u rječnik. U rječnik treba ući i svaka ekspresivnija rečenična potvrda.

Nadam se da će ovaj prikaz leksikografskih postupaka pomoći onima koji su skupili ili dobili sirovu dijalektološku građu da naprave kvalitetan znanstveni rječnik mjesnoga govora.

Literatura

Belović, Stjepan; Blažeka, Đuro. 2009. *Rječnik Svetog Đurđa (Rječnik ludbreške Podravine)*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.

Blagus Bartolec, Goranka. 2012. *Kolokacijske sveze prema drugim leksičkim svezama u hrvatskom jeziku*. Fluminensia god. 24, br. 2. 47-59.

Blagus Bartolec, Goranka. 2014: *Riječi i njihovi susjedi*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Blažeka, Đuro. 2003. Govor Svetog Martina - najsjevernijega mjesta u Hrvatskoj. *Riječ (časopis za filologiju Hrvatskog filološkog društva – Rijeka)* 9/2. 9-18.

Blažeka, Đuro. 2004. *Govori Međimurja*. doktorski rad u rukopisu. Filozofski fakultet u Zagrebu. Zagreb.

Blažeka, Đuro. 2006. [O nekim vidovima pristupa izradi rječnika međimurskog dijalekta](#). *Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju: Zbornik radova s okruglih stolova (znanstvenih kolokvija i skupova) u Krapini 2002.-2006.* Ur. Capar, Nikola; Jembrih, Alojz; Poljanec, Vladimir. Hrvatska udruga Muži zagorskog srca. 515-523. Krapina

Blažeka, Đuro. 2008. [Konceptija rječnika međimurskog dijalekta](#). *Hrvatski dijalektološki zbornik*. knj. 14, 137-157.

Blažeka, Đuro. 2008. *Međimurski dijalekt (Hrvatski kajkavski govori Međimurja)*. Matica hrvatska. Čakovec.

Blažeka, Đuro; Nymárkáy, István; Rác, Erika. 2009. *Mura menti horvát tájszótár – Rječnik pomurskih Hrvata*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

Blažeka, Đuro. 2011. [Raznolikost međimurskog dijalekta kao izazov za dijalektnu leksikografiju](#). *Globinska moč besede - Zbornik u čast Red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici*. Ur. Marko Jesenšek. Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti. Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru. Zbirka Zora 80. 384-400. Bielsko-Biala, Kansas, Maribor, Praha.

Blažeka, Đuro. 2013. [Temeljna načela u izradi razlikovnih rječnika bliskih mjesnih govora](#). *Studia Slavica Savariensia*. 1-2. 111 –123. Szombathely.

Blažeka, Đuro. 2013. ["Lažni prijatelji" između govora Murskog Središća i govora Preloga](#). *XI. Međunarodni kroatistički znanstveni skup (Zbornik radova)*. Ur. Stjepan Blažetin. Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj. 84-96. Pečuh.

Blažeka, Đuro; Rob, Grozdana. 2014. *Rječnik Murskog Središća*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Grad Mursko Središće, Županija Međimurska. Zagreb.

- Brozović, Dalibor. 1970. *Standardni jezik*. Školska knjiga. Zagreb.
- Brozović, Dalibor. 2004. O dijalektologiji kao jezikoslovnoj disciplini. *Suvremena lingvistika* 57-58. 1-12. Zagreb.
- Bujan-Kovačević, Zlata. 1999. *Fužinarski kaj*. Matica hrvatska - Podružnica Fužine. Fužine.
- Celinić, Anita. 2005. *Fonologija gornjosutlanskog dijalekta*. Doktorska disertacija. Zagreb. Filozofski fakultet. Zagreb
- Celinić, Anita. 2006. [Iz fonološke problematike gornjosutlanskih govora. Diahronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah](#). Ur. Koletnik, Mihaela; Smole, Vera. Slavistično društvo Maribor. 2006. 117-123. Maribor.
- Celinić, Anita. 2011. [Gornjosutlanski dijalekt kajkavskoga narječja u svjetlu fonologije](#). *Hrvatski dijalektološki zbornik*. 17. 19-60.
- Houtzagers, Hubrecht Peter. 1985. *The čakavian dialect of Orlec on the island of Cres*. Amsterdam; Rodopi.
- Hrg, Franjo. 1996. *Ivanečki govor i rječnik*. Narodno sveučilište "Đuro Arnold". Ivanec.
- Janić A. Aleksandra. 2013. *Leksikalizacija imeničkih deminutiva u srpskome jeziku*. *Philologia Mediana*. V/5, Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu. 367-380. Niš
- Jurišić, Blaž. 1966. *Rječnik govora otoka Vrgade*. JAZU. Zagreb
- Jurišić, Blaž. 1973. *Rječnik govora otoka Vrgade, uspoređen s nekim čakavskim i zapadnoštokavskim govorima, II dio: Rječnik*. JAZU. Zagreb.
- Kalogjera, Damir i dr. 2008. *Govor grada Korčule*. Novi Liber. Zagreb.
- Lipljin, Tomislav. 2013. *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. Stanek. Varaždin.
- Maresić, Jela. 2003. Kajkavska dijalektna leksikografija. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 29. 391-406. Zagreb.
- Maresić, Jela. 2007. *Odabir leksikografske građe u kajkavskim dijalektalnim rječnicima*. Kaj 3, 69-78. Zagreb.
- Maresić, Jela; Miholek, Vladimir. 2011. *Opis i rječnik đurđevečkoga govora*. Đurđevac. Gradska knjižnica - Koprivnica; [Bogadigrafika](#). Koprivnica.
- Mihaljević, Milica. 2001. *Terminološki rječnik i norma*. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 191-208. Zagreb.

Novak, Franc. 1996. *Slovar beltinskega prekmurskega govora*. Pomurska založba. Murska Sobota.

Oblak, Vatroslav. 1896. Nešto o megjumurskom narječju. *Zbornik narodnog života i običaja* 44 - 62. Zagreb.

Radić, Antun. 1897. Osnova za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu. *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*. Knj. 2. 1-88.

Rožić, Vatroslav. 1893. Kajkavački dijalekat u Prigorju. U: *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Razredi filologičko-historički i filozofičko-juridički*. Knj. 38. 68-136.

Sabol, Mijo. 2005. *Rječnik kajkavskih riječi Đelekovca i okolice: kak so govorili naši stari*. Vlastito izdanje. Koprivnica.

Silić, Josip. 1997. Razgovorni stil hrvatskoga standardnoga jezika. *Kolo* VI/4. 483-495.

Šimunović, Petar. 2009. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Golden marketing; Tehnička knjiga. Zagreb.

Šojat, Antun. 1985. Zasade rječnika hrvatskih kajkavskih govora. *Hrvatski dijalektološki zbornik* VII. 337-361. Zagreb.

Šojat, Antun. 1982. Turopoljski govori. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6. 317-493. Zagreb.

Tafra, Branka. 1996. Bliskoznačni odnosi u leksiku, *Filologija* 26. 73-84. Zagreb.

Točkica, Ljubica. 2009. *Lingvostilističke odrednice u rječnicima hrvatskogajezika. O nekim poteškoćama stilističkoga označivanja u jezikoslovnoj leksikografiji*. *Studia lexicographica* God. 3. 1-2 (4-5). 5-13.

Turk, Marija. 2000. Višečlani izrazi s desemantiziranom sastavnicom kao nominacijske jedinice. *Riječki filološki dani 3: Zbornik Radova*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. 477-486. Rijeka.

Večenaj, Ivan; Lončarić, Mijo. 1997. *Rječnik Gole*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Vranić, Stanko. 2010. *Tako se govori(le) prinias*. Vranić-dom. Konjščina.

<http://www.emedjimurje.hr/opcenito/netin-slavek-dobri-duh-murskog-sredisca-dobio-spomen-plocu> (pristupljeno 1. veljače 2015.).

On Some Lexicographic Procedures in the Creation of Dialectal Dictionaries: Example of the Dictionary of Mursko Središće

Abstract

This paper discusses the concept of the Dictionary of Mursko Središće by Đuro Blažeka and Grozdana Rob (Faculty of Teacher Education, Zagreb, 2014). The author describes some of the lexicographical methods of conversion of raw materials into a scientific dictionary (reduction of inappropriate materials, selection of exemplification, archelexeme, grammatical part of a dictionary entry, stylistic guidelines, treatment of synonyms and variants) as well as all the further research that will have to be done for this purpose. A new term expressive sentence confirmation has been introduced as a lexicographical value in itself, which has to be introduced into a dictionary in addition to the lexeme exemplification. It is different from collocations and phraseological units. It is concluded that the cooperation between amateurs (collectors of lexicological materials) and scholars presents the best solution for the writing of a concise dictionary of local speech that would include a wide variety of archaic vocabulary and a larger number of examples of expressive use of vocabulary items in communicatively specific situations.

Key words

Dictionary of the speech of Mursko Središće, the Dialect of Međimurje, conversion of raw materials into a scientific dictionary, archelexeme, exemplification, expressive sentence confirmations, collocations, phraseological units, synonyms and variants, grammar part of a dictionary entry, expressive use of vocabulary units
